

UMETNOST

L. IV. – 1939/40 – MALI SRPAN – VELIKI SRPAN

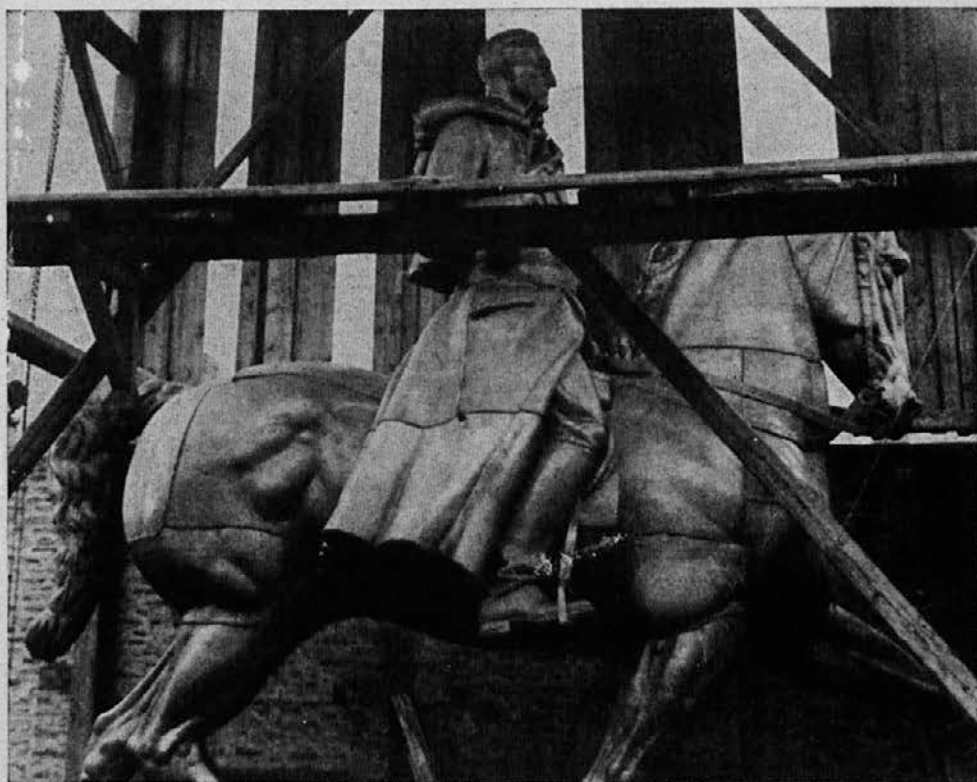
MESEČNIK ZA UMETNIŠKO KULTURO
UREDNIŠTVO LJUBLJANA POD TURNOM 5

11

in

12

števila

ZAKLJUČEK IV. LETNIKA

OPOZORILO NAŠIM CENJ. NAROČNIKOM

Z današnje dvojno številko 11 in 12 je tekoči IV. letnik »UMETNOSTI« za ključen. Dvojno številko za julij in avgust smo izdali iz razloga, ker je bilo gradivo tako obsežno, da bi ga v nobenem primeru ne mogli objaviti v eni sami številki in prejmejo tako naši naročniki zelo zanimiv, bogato ilustriran album, posvečen spominu Viteškega kralja Aleksandra I. Zedinitelja. Postavitve in odkritje spomenika kralju Aleksandru I. v Ljubljani, ki je eden najmogočnejših likovnih monumentov v vsej državi, je gotovo najpomembnejši kulturni dogodek zadnjih let in je bilo že iz tega razloga upravičeno in nujno potrebno, da mu posvetimo več prostora. Dvojna številka bo tudi gotovo razveselila ljubitelje Dolinarjeve umetnosti, ki jim bo na ta način omogočeno, da se podrobneje seznanijo z nastankom spomenika. Ob sklepu letnika smo priložili tudi kazalo, dočim dobijo naši naročniki izvirne platnice v knjigoveznici Jože Žabjek, Ljubljana, Dalmatinova ul. 10 za ceno din 17.—, z vezavo vred din 22.—.

V minulem IV. letniku smo objavili poleg 35 člankov in drugega drobnega gradiva, 11 umetniških prilog, 247 podob od 74 domačih avtorjev in 88 podob od 63 tujih avtorjev in še 26 fotografskih posnetkov, skupno na 380 straneh 372 ilustracij od 137 avtorjev, rekord, ki ga doslej še ni dosegla nobena slovenska kulturna revija.

Našim cenj. naročnikom, ki so nas z rednim plačevanjem naročnine in tudi sicer bodrili in podpirali, izrekamo svojo najlepšo zahvalo in jih prosimo, da nam tudi v novem letniku ohranijo svojo naklonjenost in zaupanje. Enaka zahvala velja tudi našim sodelavcem, avtorjem člankov in pesmi ter lastnikom podob in drugega gradiva, ki so nam ga dali na razpolago radi objave.

Vse naročnike, ki nam dolgujejo naročnino, pa ponovno prosimo, da se poslužijo položnic in nam čimpreje nakažejo zaostanke (Celoletna naročnina znaša 130.— din na krednem umetniškem papirju, ali 100.— din na ilustracijskem papirju).

Novi V. letnik »UMETNOSTI« prične 1. septembra 1940 in se zaključi 31. avgusta 1941. Poskrbeli bomo, da bo revija tudi v novem letniku zanimiva in poučna za vsakega ljubitelja likovne umetnosti in kot doslej bogato ilustrirana. Iz našega programa za novi letnik objavljamo samo nekaj podrobnosti. Predvsem bo novi letnik prinašal obširen ilustriran pregled iz slovenske zgodovine umetnosti, ki so ga naši naročniki pogosto zahtevali. S tem v zvezi bodo objavljeni članki iz ostale domače kulturne zgodovine, članki o slikarskih in grafičnih tehnikah, pregledi smeri v umetnosti tujih kulturnih narodov, zlasti slovanskih — poleg češkega in bolgarskega tudi rusko slikarstvo. Kot doslej bomo tudi v bodoče informirali naše čitatelje o vseh umetnostno pomembnih dogodkih doma in na tujem. Zagotovili smo si sodelovanje uglednih domačih in tujih zgodovinarjev umetnosti, pisateljev, pesnikov in kritikov, da bo revija v vsakem pogledu zanimiva in pomembna.

Prepričani smo, da bomo s tem, samo v grobih obrisih očitanim programom zadovoljili vse naše naročnike, ki jih obenem prosimo, da nam pridobijo nov krog čitateljev in stalnih naročnikov.

Ivan Vavpotič — Podoba Viteškega kralja Aleksandra I. Zedinitelja

Slovenci, Hrvati in Srbi so živeli do danes kot bratje. Naša skoraj petnajststoletna zgodovina ne pozna niti ene borbe med plemeni ene krvi. Ali tega našega bratstva mi do danes nismo mogli, niti smeli javno izpovedati, ker tega niso dopuščale tuje sile.

Naš troimeni ali enodušni narod je končno uvidel, da je nam vsem rešitev samo v popolnem edinstvu. S pomočjo naših velikih zaveznikov in prijateljev, največ pa po svoji lastni odločitvi in lastnih veličastnih naporih se je naš narod otresel tujega jarma in se enkrat za vselej zedinil v naši Kraljevini, trdno odločen, da svojo svobodo neguje in varuje iznad vsega na svetu.

V veliki in težki borbi za obstanek so morali Slovenci, odkar so prišli v naše kraje, zdržati napore brez primera. Vi ste, bratje Moji, stali petnajst stoletij na mrtvi straži za našo skupno obrambo pred najmočnejšimi napadalci. V tem predolgem času ste bili prisiljeni zapuščati korak za korakom svojo dedovino, toda storili ste to za ceno ljute borbe in velikih žrtev za napadalce. V tej brezkončni borbi ste dan za dnevom ojekleneli in po pravici lahko rečemo, da je vaša odporna sila neprestano rasla. Okrepila se je zlasti tedaj, ko so vaši predniki prišli do jasne zavesti, da je vaša in naša splošna narodna rešitev v sporazumu in slogi z vašimi brati Hrvati in Srbi. Tako je logično prišlo do tega, da so bili Kopitar, Miklošič, Prešeren in Gregorčič med prvimi poborniki jugoslovanske misli in da je zgodaj preminuli Krek sredi germanskega Dunaja in na veliko presenečenje Evrope, v najbolj kritičnih trenutkih svetovne vojne, predložil program našega narodnega zedinjenja.

Svetovni aeropag, ki bi moral v smislu svečano danih obljub zjamčiti svobodo malih narodov in jih v pravicah izenačiti z velikimi, proti najmanjšim ni bil pravičen. Dopusstil je, da ostane pod tujim jarmom velik del Slovencev, Hrvatov in Srbov, ali sorazmerno največ Slovencev. Toda ta krivica ne more biti dolgotrajna, za to nam jamči enaka preteklost drugih delov našega naroda. Ali najbolj zanesljivo jamstvo za to si moramo ustvariti sami, ustvarili pa ga bomo zanesljivo, ako se skupno oprimumo naloge za najbolj razumno ureditev naših političnih, prosvetnih in gospodarskih odnošajev.

Bogata in napredna, prosvetljena in urejena Kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev ne bo samo naša zaželena skupna domovina, temveč istočasno v enaki meri tudi zanesljivo jamstvo naše splošne in še lepše, popolnejše narodne bodočnosti. Delajmo vdano na tej veliki vzvišeni nalogi. Ko bosta v naši ožji domovini pravica in svoboda enaki za vse, ko bodo naši orači na njivah, delavci v tovarnah, trgovci in obrtniki srečni in zadovoljni — in oni to lahko postanejo — potem bo ta sreča obsvetila in objela vse naše brate, ki jim močnejši od nas niso pustili, da bi postali naši državljani. Človečanstvo gre v naši dobi brez dvoma pravičnejši bodočnosti nasproti.

Pravica, delo in čas so naši zanesljivi zavezniki, ki jih niti en sam trenutek ne smemo izgubiti izpred oči.

Vestno izkoriščajmo sadove naše svobode, potem mora biti bodočnost naša!

V Ljubljani, 26. junija 1920.

Regent Aleksander

Vojna? Na Balkanu ne bo vojne. Desetletja je veljal Balkan za središče neredov v Evropi. V resnici to ni bil nikdar, če so ga velesile pustile na miru. Posebno danes Balkan ne zasluži, da ga imenujejo za nemirnega.

Mi smo svoje stvari na Balkanu uredili. Poglejte samo poročila o delu v minulih letih, pa boste videli, da Balkan že davno ni več leglo nereda, marveč torišče medsebojnega razumevanja. Upam se trditi, da so odnosi med balkanskimi državami boljše urejeni kakor kjerkoli v Evropi in da je nevarnost vojne mnogo manjša, kot v vseh ostalih delih našega kontinenta.

Ne, v nobenem primeru ne obstoji nevarnost, da bi šle balkanske države v vojno. Toda obstojijo, na žalost, gotovi zunanji vplivi, ki kakor že prej poizkušajo, da bi se Balkan držal v vznemirjenju in da se onemogoči sporazum.

Potrebno je, da ostane Balkan svoboden tujih vplivov, ker balkanske države lahko samo tedaj, ako bodo prepuščene same sebi, izpolnijo globoko željo svojih narodov za mir in sodelovanje za zavarovanje splošnega evropskega miru.

Če bi se velesile sploh vzdržale vmešavanja v balkanske zadeve, ne bi bilo nikoli niti najmanjše sence vojne nevarnosti.

V Beogradu, 1934. leta.

Aleksander I.

Dr. Marko Natlačen, ban Dravske banovine

Dr. Juro Adlešič, župan mesta Ljubljane

Spomenik, postavljen Kralju Aleksandru I. Zedinitelju na Kongresnem trgu v Ljubljani, naj bo trajen dokaz odločne volje vseh Slovencev, da hočemo živeti v skupni državi s Hrvati in Srbi, skupno z njimi si kovati boljšo bodočnost in z njimi deliti skupno usodo.

Dr. Marko Natlačen

Kralju Petru I. Velikemu Osvoboditelju smo leta 1931. v Ljubljani postavili spomenik in ga združili s častiljivostjo mestne hiše — sedaj pa odkrijemo spomenik Njegovemu sinu Viteškemu kralju Aleksandru I. Zedinitelju. Izpolnila se je želja ljubljanskega meščanstva, da ta spomenik stoji na najlepšem in najpomembnejšem prostoru prav v osrčju mesta Ljubljane.

Kralj Mučenik gleda na zidovje Emone, na naš grad in na zgovorne priče stoletij do Svoje dobe, ko je bila na tem trgu Slovincem oznanjena svoboda in je Njegova beseda slovenski znanosti in umetnosti tukaj odprla hram, ki nosi Njegovo nesmrtno ime.

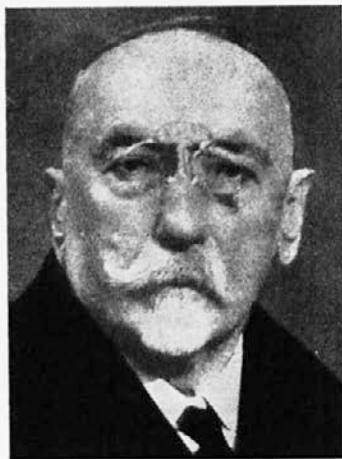
Viteški kralj Aleksander I. Zedinitelj naj ščiti Svojo slovensko prestolnico ter obdan s hvaležnostjo in ožarjen z ljubeznijo kraljuje v srcu slovenske domovine!

Varuje naj domovino ter ohrani kraljevino Jugoslavijo močno in slavno nam in Svojemu sinu Nj. Vel. kralju Petru II.!

Dr. Juro Adlešič

Dr. Josip Pipenbacher, predsednik Odbora
za postavitev spomenika Viteškemu kralju
Aleksandru I. Zedinitelju

Minister Ivan Hribar,
prvi predsednik odbora

Dr. Josip Pipenbacher

SPOMINU VITEŠKEGA KRALJA ALEKSANDRA I. ZEDINITELJA

9. oktobra leta 1934. je popoldne pretresla srca vseh Jugoslovanov in njihovih prijateljev strašna vest, da je v Marseju krogla morilca ustavila za večno utrip plemenitega srca od svojega naroda oboževanega Kralja, nosilca miru. Naš Kralj je pri izvrševanju svojih patriotskih vladarskih dolžnosti izdihnil svojo veliko dušo v trenutku, ko je nameraval zagotoviti svoji zemlji trajen mir. Njegova smrt je največja nesreča, ki je mogla zadeti Jugoslavijo. Zato se je ta ovila v črno in točila solze žalostnice za svojim ljubljencem, dobro zavedajoča se nenadomestne izgube, ki jo je zadela s smrtjo Viteškega Kralja Aleksandra I. Zedinitelja. Saj nam pa tudi tok življenja blagopokojnega Kralja jasno izpričuje, da so Ga odlikovale sijajne lastnosti, ki jih je pokazal kot vojak in poveljnik v svetovni vojni v isti meri, kakor je izpričal svojega genija kot vladar in narodni vodja. Hrabrost, neustrašenost, odločnost v ukrepih, hitro spoznanje borbene in vojne situacije, prisotnost duha v najtežjih prilikah, neumorna vztrajnost, požrtvovalnost in neomajna ljubezen do vojnih drugov od najvišjih do najnižjih, te vrline so Ga krasile že v balkanski vojni kot poveljnika prve srbske armije, ki je odločila z uspehom bitke pri Kumanovem, Bitolju in Bregalnici. V svetovni vojni je pa srbska vojska pod vodstvom prestolonaslednika Aleksandra dosegla vrhunec svoje slave. Zmage na Ceru, Jadru in Rudniku so zadivile ves svet. Po umiku srbske vojske začetkom leta 1916. skozi Albanijo, združenim z nadčloveškimi napori in zdravje ter življenje uničujočim pomanjkanjem, in preko Jadranskega morja na Krf, se je napotil k evropskim zaveznikom in izposloval z osebnim posredovanjem okrepitev vojnih sredstev. Po ogromnem delu na Krfu

Dr. Janko Žirovnik, podpredsednik odbora

se pojavi srbska vojska na solunski fronti in izvojuje, podprta od jugoslovanskih dobrovoljcev, po junaških borbah slavne zmage, med drugimi pri Kajmakčalanu in Bitolju. Nato zadá ta vojska in veliki njeni zavezniki sovražniku smrtni udarec in osvobodi Srbijo. Povsod so prišle do izraza visoke vojaške lastnosti prestolonaslednika vojskovodje in junaka. Vzajemna ljubezen poveljnika in vojakov je rodila čuda junaštva in nesmrtnih podvigov srbske vojske, ki jih je priznal ves svet, tudi neprijatelji. Vojaki so Ga ljubili in nosili v svojih srcih ter bili prepričani, da jih, kadar jih vodi On, vodi Bog in da je božja milost in pomoč poleg njih.

Prvega decembra 1918. leta je bila proglašena združitev srbske, hrvatske in slovenske zemlje kot kraljevina Srbov, Hrvatov in Slovencev. Tega velikega dne epohalne vsebine, začetnika skupne zgodovine našega troimenega naroda, globoko in za vedno vrezanega v dušo in srca vseh iskrenih Jugoslovancev kot najsvečanejšega narodnega in državnega praznika, se bomo vedno spominjali z veliko hvaležnostjo do onih junakov, ki so s svojim življenjem, krvjo in kostmi položili temelj našemu skupnemu domu, ki pa glede na svojo nalogo še ni imel primerne imena. Zato se je naš Kralj odločil zgraditi to, kar je že skozi stoletja bilo sen in želja najplemenitejših jugoslovanskih mož, namreč nacionalno zedinjenje vseh Jugoslovancev. Kraljeva duša je izgovorila 3. oktobra leta 1929. besedo *Jugoslavija*, edino pravo ime za novo nastalo državno tvorbo, ime, ki ga je nosil Kralj že v Petrogradu kot student Paževskega korpusa in ki izraža duhovno edinstvo treh bratov, dočim je značilo prejšnje ime le mehanično edinstvo.

Ko je dovršil veliki Pokojnik državno stavbo po svoji zamisli, je v znanem manifestu epohalne vsebine glede njene bodočnosti med drugim dejal: »Moja sveta dolžnost je, da z vsemi sredstvi čuvam državno in narodno edinstvo. Čuvati edinstvo naroda in celino države, to je najvišji cilj moje vladavine, a to mora biti tudi najvišji zakon za mene in za vsakega. To mi nalaga moja odgovornost pred narodom in zgodovino. To mi nalaga ljubezen do domovine in

Josip Pogačnik, tajnik odbora

pieteta do brezštevilnih dragocenih žrtev, ki so padle za visoke ideale.« Državni akt od 6. januarja 1929. leta je sijajen dokument kraljeve energičnosti, izvirajoč iz brezmejne Njegove ljubezni do izmučenega naroda in države.

Kot navdušen Sokol je kralj Aleksander sankcioniral zakon o ustanovitvi Sokola kraljevine Jugoslavije, kraljev prvorojenec, sedanji naš mladi kralj Peter II. je stopil po Njegovi volji na čelo sokolstva, dejstvo, s katerim je podčrtal naš Kralj svojo veliko ljubezen do sokolstva, katerega izredno nalogo in pomen za državo je izrazil z besedami, ki jih je govoril leta 1930, ko je izročil na Vidov dan Savezu Sokola kraljevine Jugoslavije dragocen sokolski prapor.

Plemenito seme, ki Ga je položil navdušeni Slovan in goreči tvorec miru blagopokojni naš junaški Kralj Aleksander I. v skrbno zrahljano brazdo jugoslovanske njive, je vzkalilo in obrodilo najžlahtnejši sad. Narod Jugoslavije in bolgarski brat sta se v obojestransko svojo korist, pozabivši nebratska čuvstva in dejanja preteklosti, objela in sklenila večno prijateljstvo. Vsakemu jugoslovanskemu rodoljubu je prekipevalo ob začetku srečne razvojne dobe obeh držav slovansko srce čistega navdušenja, radosti in najgloblje hvaležnosti do Onega, ki je idejni ustvaritelj epohalnega dejstva.

Kralj Aleksander se bo stavil v vrsto velikanov svojega naroda, v vrsto onih, ki s svojim duhom, voljo in rokami gradé zgodovino in neustrašeno stopajo v borbo za svoje ideale. Skozi temo daljne zgodovinske preteklosti se bo svetil poleg Nemanje in Dušana kralj Aleksander, On, ki je v naši zgodovini izvršil največje delo, namreč zedinjenje razkosanega jugoslovanskega naroda v eno državno zajednico. Isti Kralj Aleksander bo pa stal tudi poleg Lazarja in nesmrtnega Vodje Karadjordja, ustanovitelja Srbije kot veliki Mučenik. In kadar pohiti romar na Oplenac, večno Njegovo počivališče, in polaga venec na grobno ploščo, pod katero sniva večni sen naš Veliki Kralj Aleksander Karadjordjević, mirno počivajoč v svoji sveti zadužbini poleg Svojega junaškega očeta Petra Osvoboditelja, v gosti senci starih s slavo ovenčanih polkovnih zastav, ponosnih

Inž. Ladislav Bevc, blagajnik odbora

prič neštivilnih vročih borb za svobodo in zedinjenje, se klanja pietetno svetli duši heroja s Cera, Suvobora, Kajmakčalana, Dobrega polja, Kumanova in Kosovega polja ter moli za pokoj duše Onega, ki je predvsem ljubil svojo domovino in narod, ki se je za njihovo popolno osvobojenje in zedinjenje boril in dal za svoje ideale tudi svojo kri.

Vsa pota in dela je Viteški Kralj izvršil z brezmejno vero v Boga in krepkim zaupanjem v sebe in svoje sodelavce, s prepričanjem v končno zmago pravične stvari svojega naroda in njegovih stoletnih teženj. Kralj Aleksander je postal zgodovinska osebnost, ki je živela ne za sebe in svoj dom, nego za višji cilj, za dobro domovine in svojega naroda. V tem je Kralj gledal svoj ideal.

Kralj Aleksander, kot vladar in državnik, bo ostal v zgodovini jugoslovankega naroda zapisan z zlatimi črkami, a v občni zgodovini sveta bo blestelo njegovo ime med najimenitnejšimi vladarji in velikimi evropskimi državniki. Zato Ga kot največjega Kralja slavi in objokuje ves Njegov narod, a Evropa bo slavila Njegov spomin kot največjega pobornika miru, tako potrebnega vsemu svetu.

Dr. Alojz Gradnik, predsednik razsodišča

Skladatelj Anton Lajovic,
član razsodišča

Kipar Lojze Dolinar

KAKO JE NASTAL DOLINARJEV SPOMENIK

Kipar Lojze Dolinar je bil na razpis za postavitve spomenika Viteškemu kralju Aleksandru I. Zedinitelju v Ljubljani že pripravljen. Že ko je prejel naročilo — pred leti — za izvršitev spomenika kralju Petru I. v Ljubljani pred mestno hišo, je pričel s temeljitim študijem konjske figure. Tega studija ni opustil — leta in leta je študiral podobo konja, kako jo bo čim popolneje spravil v sklad s samo seboj, z jezdecem, v pravilno kiparsko formo in statiko. Treba je tudi pripomniti, da jma izmed vseh naših kiparjev Lojze Dolinar največ daru in nagnjenja za živalsko plastiko. Zaradi tega ne bi bilo nič čudnega, če bi postal »živalski« plastik, s katero mislijo se je resno ukvarjal že med študijem v Monakovem. Za nas je le važno, da je ostala v njem ljubezen do živalske plastike, ki jo danes resnično tako obvlada, kot malokdo ali nihče pri nas.

Po tragični smrti kralja Aleksandra I. se je kmalu tudi v Ljubljani pričelo misliti na počastitev njegovega spomina. Misel za likovni spomenik je dobivala realno obliko. V ateljeh naših kiparjev so nastajale prve skice na papirju in tudi v glini. Ko je Odbor za postavitve spomenika Viteškemu kralju Aleksandru I. v Ljubljani razpisal natečaj za spomenik, je bil marsikateri kipar na to že pripravljen. Koliko se je že pred razpisom Dolinar ukvarjal z različnimi osnutki

Člani razsodišča — od leve na desno stojijo: spredaj inž. Herman Hus, upravnik Ivan Zorman, inž. Stanislav Rohrman, slikar Gojmir A. Kos, zadaj slikar Miha Maleš in inž. Jože Platner.

na papirju in v glini, še danes lahko vidimo v njegovi delavnici. Skoro vsi ti osnutki za spomenik prikazujejo kralja na konju. Dolinar prizna, ko je videl pred leti Meštrovičeva Indijanca na konjih, da ga je ta velika plastika nekako impresionirala in da se je takrat želja, da tudi on napravi jezdeca s konjem v večjem razmerju, v njem podvojila in ostala nepremagljiva.

Ko je bil objavljen razpis za spomenik, je smatral kot edino priliko, da doseže svoj cilj in ustvari zaželjeno veliko plastiko. Odbor ni v razpisu predvideval ravno konjenika, temveč je bilo umetnikom dano na prosto, da svobodno izbirajo motiv za spomenik. Dolinar je pričel intenzivno s študijem spomenika. Takoj je določil motiv: Kralj s konjem. Kipar je pričel s še bolj določenimi osnutki, ki jih je že izvrševal po živem modelu, tako jezdeca, kot konja. Vse že v velikem merilu, tako da so bile razne manjše skice, kakor tudi nagrajeni osnutek le bolj nekak dodatek k pravemu projektu.

Na nagrajenem osnutku vidimo, da si je kipar zamislil ogromen spomenik. Jezdec s konjem meri v višino šest metrov, podstavek pet metrov. Pozneje se je odločil za podstavek le štirih metrov, kar se je pokazalo na kraju samem s pomočjo tako imenovane makete (modela iz lesa in kartona v naravni velikosti). Na podstavku so bili prvotno predvideni štirje reliefi — kasneje se je s pomočjo makete izkazalo, da niso v skladu s celim razmerjem spomenika, oziroma podstavka. Zato se je odločil za dva večja reliefa in sicer na vsaki stranski strani podstavka po eden.

Kakor je že znano, se je pri natečaju razsodišče odločilo in dalo prvi odkup kiparju Tinetu Kosu, ki se je udeležil natečaja skupno z inž. arh. Mirom Kosom; drugi odkup pa je prejel Lojze Dolinar. Dne 18. januarja 1939 se je širši odbor odločil za Dolinarjev osnutek in mu obenem tudi oddal naročilo. Zaradi določitve prostora oziroma točke, na kateri naj bi stal spomenik, je na pobudo Mestne občine ljubljanske sklenil napraviti odbor maketo, ki je predstavljala obris celega spomenika v naravni velikosti. Maketo je izvršila gledališka slikarna pod vodstvom Skružnega. Kasneje je s staro slikarno vred pogorela. S pomočjo te makete se je določil prvotno prostor pred pravoslavno cerkvijo v Tivoliju.

Kipar je takoj pričel z delom in sicer je imel za podlago nagrajeni osnutek. Najprvo je napravil enotretjinski model iz mavca, po katerem je kasneje modeliral z malimi korekturami spomenik v naravni velikosti. Ker ima Lojze Dolinar svojo delavnico v Beogradu, so se tudi vsa dela izvrševala tam. Tretjinski model je delal v lastnem ateljeju. Za izdelavo spomenika v naravni velikosti pa je moral napraviti v ta namen prav posebno poslopje na Klaničkem bulvarju, nedaleč od svojega ateljeja. Ta zasilna delavnica je bila napravljena iz lesa v razmerju 12 krat 10 metrov v tlorisu in 11 metrov v višino. Izvirni spomenik je modeliral preko šest mesecev.

Posebne študija je zahtevala naprava ogrodja in vsa priprava za modeliranje spomenika v naravni velikosti. Najprvo je kipar narisal cel spomenik v glavnih obrisih na leseno steno improvizirane lesene delavnice, v kateri je potem izdeloval spomenik do končne izvršitve. Po tej predvsem obrisni risbi, je šele skonstruiral železno ogrodje za konja in jezdeca. Pri izdelavi železnega ogrodja,

je porabil samo železja za 25.000 din. Na to železno ogrodje je šele začel našati glino in polagoma modelirati pravi spomenik. Glino so Dolinarju dobavili iz Slovenije in je kipar porabil za konja in jezdeca okoli 50.000 kilogramov. Pri vsem tem ogromnem delu je imel samo enega pomočnika. Za modele je imel mlade žrebce, ki so mu jih pripeljali v ta namen seljaki iz beograjske okolice, pa tudi vojaška oblast mu je dala svoje konje na razpolago, v kolikor jih je rabil za primerjavo in korekturo. Za konjenika je imel tudi primeren model, ki je po životu in postavi spominjal na pokojnega kralja Aleksandra I. Kroj uniforme, kakršno je nosil pokojni kralj, je kiparju preskrbel adjutant Nj. Veličanstva kraljice matere Marije, polkovnik Branko Pogačnik. Tudi drugi višji oficirji so si spomenik med izdelavo večkrat z zanimanjem ogledali. Po šestih mesecih je bil spomenik v glini gotov in ko ga je razsodišče odbora odobrilo, ga je strokovni livar (Bubanž iz Zagreba) odlil v mavec. V ta namen je porabil 6.000 kilogramov mavca v vrednosti 30.000 din.

Odbor za postavitvev spomenika je oddal vsa dela za postavitvev, vlivanje v mavec in bron, za postament itd. po natečaju. Tako je prevzela livarna Voždovac v Beogradu (lastnik Jeremić) naročilo, da vlije spomenik v bron. Izvirni model v mavcu so tedaj razkosali na 54 kosov in jih prepeljali v livarno, kjer so pričeli z vlivanjem v bron, vsak kos posebej. Zato je bilo potrebno 6.000 kilogramov bronu v vrednosti 300.000 din. Po nekaj mesecih težkega in naporenega dela so bili vsi kosi vlti v bron in so potem spomenik na dvorišču livarne meseca decembra 1939 sestavili že v bronu. Ko je bilo delo odobreno tako s strani kiparja, kakor tudi s strani razsodišča, so ga zopet razdrli in ga na novo sestavili šele na pravem kraju v Ljubljani. Kipar Lojze Dolinar je delo nadziral osebno, tako med vlivanjem v bron, kakor cizeliranje vsakega kosa posebej — tako, da izvršitev povsem ustreza kiparjevi zamisli in izdelavi in da se ni nič izgubilo ne na tehnični in tudi ne na umetniški strani.

Podstavek se je pač moral prilagoditi bronasti skulpturi. Tako je že maketa in tudi okolica pokazala, da je podstavek petih metrov previsok in se je zaradi tega odredilo znižanje na štiri metre. Vidimo tudi, da se motiv reliefov na podstavku ponavlja že prav od prvih še precej nejasnih osnutkov spomenika, pa do zadnjega. Z neke strani so bili pomisleki radi njih, vendar se je pa na kiparjevo željo tudi razsodišče odločilo za reliefe. Prvotno je, kot že rečeno, nameraval kipar napraviti štiri reliefe s sledečimi motivi: Zedinjenje — Kralj med svojimi vojskovodji — Prihod kralja v Ljubljano — Vojna. Pozneje je padla odločitev, da pride na vsako stran po en velik relief z motivi: Vojna in Mir. Reliefa sta dolga po štiri metre in visoka po poldrugi meter. Vlita sta tudi v bron v isti livarni, kot ostali deli spomenika.

Potek ustvaritve reliefov je približno tak, kot ostalega spomenika. Prav prvi osnutki so nastajali na papirju, potem v glini in plastelinu in tako je nastal pravi model v polovični naravni velikosti, po katerem je bil izdelan izvirnik. Na vsakem reliefu je po štirinajst figur, ki simbolizirajo življenje v mirnem in vojnem času.

Ostali podstavek je iz lepega svetlosivega bukovičkega granita. Kamnolom Bukovik se nahaja v bližini Topole, rojstnega kraja Karadjordjevićev. Za cel

podstavek je bilo treba štiri vagone neobdelanega kamna. Delo je prevzela ena največjih kamnoseških delavnic v državi tvrdka Lavčević iz Beograda. Ta tvrdka je iz istega kamnoloma dobavila tudi ves marmor za spomenik Neznane mu junaku na Avali, ki ga je postavil Meštrović. Obe tvrdki, tako livarna Voždovac, kakor tudi Lavčević, sta nam sestavili spomenik na kraju samem v Ljubljani v preurejeni »Zvezdi«. Zanimivo je tudi, da je naš spomenik v razmerju največja bronasta skulptura pri nas in verjetno na vsem Balkanu.

Kipar Lojze Dolinar je bil rojen dne 19. aprila 1893 v Ljubljani. Prve nauke v kiparstvu je prejel pri prof. Repiču na tedanji obrtni šoli v Ljubljani. Leta 1910. se je že vpisal na dunajsko umetniško akademijo, kjer je študiral pri prof. Millnerju, znanem dunajskem kiparju. Toda tam ni zdržal dolgo — kmalu ga najdemo v Monakovem, kjer študira pri znamenitem kiparju prof. Müllerju. Tu ga zateče vojna, v kateri je bil osemnajst mesecev. Po svetovni vojni se naseli v Ljubljani, kjer je delal približno deset let. Medtem je napravil razna študijska potovanja v Pariz, v Italijo in v Ameriko. V New-Yorku je bil gost pri kiparki in znani pisateljici Miss Malvini Hofman. Njena gostoljubna vrata so bila na stežaj odprta zlasti vsem slovanskim umetnikom. Bila je učenka A. Rodina v Parizu. Zanimivo je, da ji je Rodin po svoji smrti zapustil najlepša svoja dela. Toda naš kipar se je kmalu Amerike naveličal in se vrnil v Ljubljano. V teh desetih letih je napravil ogromno del, tako javnih kot privatnih. Na primer: J. E. Krekov spomenik pri Sv. Križu, spomenik kralju Petru I. pred Mestno hišo; Mojzesa, ki je sedaj na novi Univerzitetni knjižnici v Ljubljani, nadalje herme slovenskih glasbenikov pred Glasbeno Matico, Napoleona na Ilirskem spomeniku na Napoleonovem trgu, Sv. Jurija na hiši Pokojninskega zavoda na Miklošičevi cesti, bronasto žensko figuro na »Nebotičniku«, reliefe in figure na Okrožnem uradu, spomenik Simonu Jenku v rojstni vasi pri Cerkljah itd.

V Beograd se je Dolinar preselil leta 1932. Postavil si je tam svoj lastni atelje v profesorski koloniji v ulici Osmana Djikića števil. 22. Takoj prvo leto dela v Beogradu je prejel prvo nagrado za spomenik padlim junakom na Kajmakčalanu v Bitolju. Prejel je tudi naročilo in temeljni kamen za spomenik je položil še pokojni kralj Aleksander I. Žal pa še ni prišlo do izvršitve spomenika zaradi izrednih razmer (zamrznjen denar). Leto nato je postavil spomenik padlim študentom v Skoplju. Takoj nato manjši spomenik francoskemu pesniku Lamartineu v Beogradu. Potem je napravil še spomenike: Ljubiši v Budvi v Dalmaciji, kralju Aleksandru I. za Visoko v Bosni; za ministrstvo za železnice v Beogradu je napravil timpanon, ki predstavlja Delo. Je to velika kompozicija tri metre visoka in vsebuje petnajst figur. Za Agrarno banko je napravil štiri velike reliefe, ki predstavljajo: Oranje, Setev, Žetev in Trgatev. Prav v zadnjem času je napravil še dva manjša spomenika in to prvemu srbskemu časnikarju in ministru za zunanje zadeve Dimitriju Davidoviću (rojenemu pred sto leti) in narodnemu buditelju dr. Svetislavu Kasapinoviću v Pančevu. Seveda je pa medtem napravil še nepregledno vrsto portretov in drugih manjših in drobnih del.

Vse to samo suho naštevanje del kiparja Lojzeta Dolinarja nam dokazuje, da je umetnik izrednih kvalitiet, tako iz umetniškega, kakor tehničnega stališča.

Zato sem prepričan, da nam je Lojze Dolinar ustvaril spomenik, ki ga bomo lahko pokazali s ponosom vsakemu tujcu in da ne bo samo Dolinarju v ponos, temveč nam vsem.

V Beogradu, meseca majnika 1940.

Inž. Herman Hus

PROSTORI ZA SPOMENIK KRALJU ALEKSANDRU I. ZEDINITELJU V LJUBLJANI

Odkar se je pričelo delo za postavitve spomenika kralju Aleksandru I. v Ljubljani, se je zanj iskalo najprimernejši prostor. Noben trg ni ostal neraziskan v domnevi, da je z manjšo ali večjo preureditvijo usposobljen sprejeti kraljev lik. Veliko število strokovnjakov in laikov je naprezalo svoje moči v trudapolnem delu in povedati je treba, da ne brez uspehov. Škoda je bila le v tem, da se podobne naloge porajajo pri nas kvečjemu na vsakega četrto ali pol stoletja. Naravno je, da je hotel biti vsak deležen časti prispevati čim več k rešitvi te težavne naloge. Zato se je razvila, sicer po nepotrebem, ostra borba, ki je mestoma presegala meje akademske spodobnosti. Dosegala je dramatične vrhunce v izpadih, ki so se prenašali tudi na področja izven postavitve kraljevega spomenika. Smo pač majhen narod, preveč deljen po mišljenjih, da bi mogli rešiti veliko, postavljeno nalogo, z veliko, širokogrudno potezo.

Zato je bilo treba dobrih pet let in pogubno grozečih razmer izven mejà naše domovine, da so se tabori pobotali in sprejeli rešitev, ki je ustrezala vsaj na videz vsem. Gotovo pa je, da je vsaka taka rešitev polovičarska — in ta naj bo namenjena stoletjem.

Zanancem bo morda nerazumljivo tako ravnanje, pa brali bodo, da nas je preveč za en tabor in premalo za dva, da bi bili dovolj močni delati zavoljo dela, ne pa zavoljo izvoljenstva.

Prvotno je bila Zvezda torišče vseh stremljenj, nato je posegel vmes Kongresni trg, katerega je kmalu zamenjal Južni trg. Nato namig na prostor pred univerzo ter vhod v Tivoli, ki je ostal s strani odbora izbrano mesto. Med tem je magistrat vedno bolj pritiskal na Zvezdo v zvezi z Južnim trgom, da je prišlo do kompromisa: odborov spomenik ter odborovo mesto, pa mestna okolica.

Zvezda, ima osrednjo lego v mestu, četudi je od osi prometa odmaknjena proti manj naseljenemu južnemu delu mesta. Vendar je dotok ljudstva sorazmerno velik, posebno v obeh smereh iz kota v kot. Zato sodi spomenik v Zvezdi le v območje križišča teh dveh smernic. Da je pa spomenik viden tudi iz dotekajočih ulic, Gradišča, Vegove in Gosposke, je nujno potrebno čimvečje izsekanje drevja. To pa tudi zato, da je okoli lika zadosti zraka in luči, ker bron isto nujno potrebuje, da ne zamre v zelenju. Treba je skrbeti, da se plastika v bronu odraža, ali na svetli fasadi ali pa na nebu, kot vase zaokrožena silhueta; kajti na zelenem ozadju ali temni fasadi je mogoča le plastika iz svet-

lega kamna. Pomembno je tudi, da mora gledati plastika vedno na jug, da je mogoče opazovati tudi obe stranski lici v dobri razsvetljavi.

Vpoštevati je treba tudi, da Zvezda pada od zgornjega do spodnjega konca za pet metrov. Je to silen padec, ki more postati zelo neprijeten. S kakimi stopnicami se tu ne more ničesar opraviti, ker je Kongresni trg že neprekinjeno tlakovan. In prostor okoli spomenika bo treba vsekakor tudi tlakovati, da zadobi v tlaku pravi temelj svoji teži. Vrtnarska ureditev neposredne okolice je roko-delstvo, kot bi arhitekt skušal rešiti bogastvo fasade z rožicami na oknih. To so ceneni, toda preveč minljivi sestavni deli, povsem navezani na čas in osebe, ki ne morejo nikdar predstavljati trajne vrednote. Vrtnarsko ureditev se more v tem primeru smatrati le kot dodatek k popolnosti, nikdar pa ne za popolnost samo.

Kongresni trg je mnogo na boljšem, četudi ima isti padec kot Zvezda, kajti spomenik more stati na njem le pred nunsko cerkvijo ali pa pred Filharmonijo. V obeh slučajih gleda opazovalec v smeri padca trga in tega nikakor ne zapazi v taki meri, kot pa če gleda s strani. Najodličnejši prostor je brez dvoma oni pred cerkvijo, svetla fasada je kot ustvarjena, da sprejme mogočen bronasti lik. Današnji steber Sv. Trojice je v tem pogledu na slabem, ker se zavoljo svetle barve ne odraža in ker je prešibek napram ogromnim meram cerkve.

Tudi spodnji del, pred Filharmonijo s prelepim ozadjem grajskega hriba ni slab. Seveda bi bilo potrebno fasado filharmonije zvišati in spremeniti, da bi bila vreden pendant nunski cerkvi. Kar se tiče prometa okoli tega mesta, se da isti malo brzdati, kot se je to napravilo na zgornjem koncu, ob Sv. Trojici in vsi pomisleki morajo odpasti.

Vrt pred Univerzo bi bilo treba urediti z dvignjeno teraso, da se izpodnese poguben učinek padca Kongresnega trga. Sicer pa prostor ni slab in bo morda služil lahko ob prihodnji priliki.

Južni trg je poglavje zase. Po mojem mnenju bo ta ostal zmerom le monumentalno dvorišče, neobljudeno in prečkano le v svojem severnem delu skozi predvidene pasaže v smeri zahod—vzhod. Gotovo je tu postavitve spomenika dobro mogoča, posebno ker je trg raven; vendar bi pa trg oživel čisto drugače, če bi se odpiral na prometno Šelenburgovo, Wolfovo ali celo Prešernovo ulico. V tem primeru bi od Južnega trga mesto resnično nekaj imelo, ker bi bil resnično povezan z njegovimi glavnimi arterijami.

Prostor pred Narodno galerijo, je lep in vreden spomenika, vendar ne takih mer, kot je spomenik kralja Aleksandra. Oba predvidena prizidka, nekaka loggia de' Lanzi, s skulpturami bi učinek le še stopnjevala. Gotovo je pa treba spraviti v red fasado galerije ter predprostor tlakovati.

Vhod v Tivoli je bil velik kamen spotike. Gotovo je, da bližina prometne Bleiweisove ceste in južne železnice ni ugodna, toda avto je pri nas ono, kar je v Benetkah gondola in v Florenci kočija. Ob slavnostnih prilikah, ki so zmerom ob nedeljah, promet ni velik in se ga lahko preloži po Gledališki ulici. Bolj nerodna je železnica, katero je treba v vsakem primeru zastreti, dokler se ne poglobi ali premakne za Rožnik. Prostor sam po sebi je gotovo lep, tudi

Moderna galerija in pravoslavna cerkev, zlasti, ko dobi slednja nekaj patine, z nasadi okoli nje, so mu lep okvir. Rožnik, ki bi presegel nizko zagrado železnice, ne bi bil zakrit očem na trgu. In dostop po Aleksandrovi cesti, polni življenja, je gotovo dostojen. Ta prostor ni skrit, vsak tujec ga grede v Tivoli prečka, zato je toliko vreden.

Sam po sebi je raven in tu bi se dalo marsikaj napraviti, arhitektonska ukončitev promenade, propileje Tivolija. Na jug obrnjen, sončen in ves obdan z zelenjem, je bil dobro izbran. Toda razmere so hotele, da ga odbor ni dobil v ta namen.

Sedaj preostane še konec tivolijske avenije, tudi dober, predvsem za kamen; Muzejski trg s premestitvijo Valvazorja, ki je sedaj odločno premajhen za veliko planjavo. Trg Kralja Petra je po mojem mnenju prevelik, tja spada manjša, bogata arhitektura; kapela z grobom neznanega slovenskega vojaka ali nekaj podobnega. Svetega Jakoba trg, da, desno pred cerkvijo bi se spomenik lepo podal, z Marijinim stebrom na pol v ozadju bi stal kot Colleoni v isti smeri z istim odražanjem na nebu.

To je vsega skupaj enajst postaj križevega pota v iskanju prostora za kraljev spomenik v Ljubljani; ostalih ne bo težko najti, če nastane potreba. Toda v vsem trnjevem vencu je pa vendar ena rožica, spoznanje, ki bo v kasnejših prilikah dobro služilo. Izkazalo se je, da v vsej beli Ljubljani resnično ni niti enega prostora, kjer je mogoče brez bistvenih sprememb in dodatkov postaviti večji spomenik. Ljubljana nima nič podobnega kot Markov trg, Signorijo ali Campidoglio, kjer se v danem primeru more postaviti spomenik kar s pretehtanim odkazom prostora. In to je ponovna priča, kako revna je Ljubljana, kako malo se je pri nas dalo na lepoto stran mesta, da nimamo niti enega popolnoma urejenega trga. In ravno po blestečih trgih se meri privlačnost mesta.

Martin Benčina

MONUMENTALNI SPOMENIKI

Ob postavitvi Dolinarjevega monumentalnega lika kralju Aleksandru I. v Ljubljani je potrebno, da se vsaj v bežnih pogledih ozremo v snovanje in delovanje tistih upodablajočih umetnikov, ki jim je usoda naklonila izvedbo velikih, za vse večne čase namenjenih monumentov in ki so bili vsaj pri nas do nedavnih časov redki in osamljeni pojav. Ugotovljeno je bilo že na več mestih naše zgodovine umetnosti, da slovensko kiparstvo ni imelo tiste bogate tradicije, ki je bila lastna slovenskemu slikarstvu, da naši kiparji niso imeli svoje lastne kiparske smeri in da je vse delo slonelo na več ali manj nadarjenih posameznikov, ki so sicer ustvarjali vzporedno in v ozki zvezi z našimi slikarji, toda pogosto zanemarjajoč zlasti nacionalne momente. Toda motil bi se, kdor bi mislil, da zadene krivda za te pomanjkljivosti predvsem kiparje same. V mnogočem je vzrok, da so se mogli uveljaviti le posamezniki v tujini šolani umetniki, v pomanjkanju dobro opremljenih umetniških delavnic in

kar je glavno v pomanjkanju naročil, zlasti za monumentalna dela. Malokatera panoga v umetnosti je namreč v toliki meri odvisna od naročil, kot je ravno kiparstvo. V primeri s slikarstvom je na primer kiparstvo že v materialnem pogledu zvezano z veliko večjimi izdatki za kiparja, kar ga nujno sili, da se v pomanjkanju naročil omeji samo na majhna intimna dela in še ta mora po večini izvršiti v tako imenovanem nepristnem materialu (mavec, glina), dočim je izvršitev del v pristnem materialu (finejši kamni, marmor, žlahtni les in bron) predvsem odvisna od srečnega naključja, ki ga kiparju prinese premožen naročnik.

Ustvarjanje po naročilu nudi tedaj umetniku gotove prednosti. Daje mu predvsem možnost ustvaritve velikih, tudi umetniško pomembnih spomenikov, na katere se s ponosom ozirajo še pozni rodovi in ki so poleg umetnikovih osebnih umetniških sposobnosti tudi verna priča stvariteljskih sil vsega naroda. Na drugi strani se pri naročilih neizbežno pojavijo tudi slabe strani. Predvsem je kipar umetnik pogosto vezan na gotovo po naročniku določeno témo in je treba izredne umetniške potence in skrajne žilavosti, da umetnik uveljavi svojo lastno zamisel in da prodre tako daleč, da popolnoma uveljavi svoje lastno svobodno umetniško prepričanje. V zgodovini slovenskih javnih spomenikov imamo več kot dovolj primerov, kjer je umetniku, kljub strokovnemu znanju, nadarjenosti in trdni volji ustvariti umetniško pomembno delo, temeljito izpodletelo, najsi že po krivdi naročnikov, ali drugih faktorjev, ki so soodločevali o postavitvi spomenikov. Tako smo se nekako kar sprijaznili, da Ljubljana vse do predvojnih let, kljub naporom umetnikov in naroda, ni postavila niti enega umetniško res pomembnega spomenika, če izvajamo Bernekerjevega Trubarja, ki itak velja za najbolj posrečen spomenik pri nas. Temeljito pa bi se motil, kdor bi mislil, da so bile take neugodne prilike samo pri nas. Pogledati je treba samo novejša spomenika v velikih mestih drugih kulturnih narodov z bogato umetniško tradicijo, pa je takoj vidno, da tudi drugod niso bile razmere dosti bolj rožnate kot pri nas. Francoski umetniški krogi so na primer tik pred izbruhom sedanje vojne, ko je šlo za tem, da se zaščitijo umetniško pomembni spomeniki, mirne duše napisali, da bi kazalo tri četrtine pariških javnih spomenikov iz bron preliti v topove, da bi enkrat za vselej pomedli z nakazami, ki so po javnih trgih v spotiko naobraženemu tujcu in domačinu in kazijo pravilno sliko bogate francoske umetniške tradicije v kiparstvu. Ni tedaj nobena razloga, da bi pri nas objokavali, kar je bilo zamujeno, tem manj, ker nam že bežen pogled na slovenske kiparske stvaritve p o v o j n e dobe pokaže, da so se razmere obrnile na boljše in da se bomo s količkaj dobre volje in z naporom posameznikov in vse narodne celote morda vendarle približali k dovršenim monumentom umetniških kvalitet.

Med pionirje na tem polju moramo prištevati tudi Lojzeta Dolinarja, ki je v kratkih letih ustvaril veliko število takih del, ki so ga dvignila v prve vrste naših kiparjev. Dolinar v Ljubljani ni neznana umetniška osebnost.

Že leta 1913. je dvajsetletni Dolinar ustvaril dvoje umetniško tako pomembnih del, ki so ga uvrstila med naše najboljše kiparje. V mislih imam portret Riharda

Jakopiča (glej reprodukcijo v »Umetnosti« III. 196), predvsem pa glavo Matije Gubca, slovenskega kmečkega kralja, ki že kaže vse odlike umetnika, rojenega za ustvarjanje monumentalnih del. Pristen slovenski kmečki obraz s trdovratno fanatično prenašano bolečino predstavlja tudi v nacionalnem pogledu umetniško delo, na katero smo lahko upravičeno ponosni. Leta 1919. je Dolinar izklesal drug tak spomenik, nagrobnik J. E. Kreku, ki je postavljen na pokopališču pri Sv. Križu. Izraziti bolest in žalovanje vsega naroda za pokojnim voditeljem in obenem postaviti spomenik važnemu mejniku v slovenski kulturni zgodovini, ni bila lahka stvar. Dolinar se je povsem svobodno odločil za enostavni, neizumetničeni, zato tem bolj prepričevalni figuri dveh orjakov, ki v svoji drži, izrazu v obrazih in mišičastih napetih telesih povesta več, kot še tako bogato epično razvlečeno pripovedovanje nekaterih do prenasičenosti našarjenih spomenikov po velikih in malih mestih sodobne Evrope. V teh delih Lojzeta Dolinarja je verna slika tiste gigantske sile po monumentalnem izražanju, ki je v nekaj desetletjih preje prišla do izraza zlasti v Rodinovih stvaritvah, mislim njegovega »Misleca« in »Meščane iz Calaisa«, če vzamemo kot primer samo novejšo skulpturo.

Povrnimo se k zadnjemu Dolinarjevemu delu — spomeniku kralju Aleksandru I. v Ljubljani. Kar bomo povedali o tem spomeniku, velja v enaki meri tudi za njegov spomenik kralju Petru I. v Ljubljani, ki je žal postavljen na neprimerno mesto v središče baročne Ljubljane, kot nekak pendant stilno drugi dobi pripadajočega Robbovega vodnjaka in je razumljivo, da v tem okolju Dolinarjeva mojstrsko dovršena figura kralja na konju ne daje tistega efekta, ki bi ga sicer v primernejšem ambientu lahko imela. Nedostatek tega spomenika je tudi, ker se je bilo treba ozirati na stopnišče magistrata v ozadju, dosti preskromni postament, tako da lahko rečemo, da je bila Dolinarju s postavitvijo spomenika na tem mestu storjena slaba usluga.

Drugače učinkuje novi spomenik kralju Aleksandru I., ki je dobil v preurejeni »Zvezdi« izredno posrečeno ozadje. Tako pridejo še mnogo bolj do izraza umetniške kvalitete spomenika, ki je tudi po svojih dimenzijah največji monument v slovenskih krajih. Motivično Dolinarjeva zamisel ni nova. Poznamo jo že pri velikem reformatorju zgodnje renesančnega kiparstva Donatellu (Donato di Nicollò di Betto Bardi 1386 — 1466), ki je 1453. leta dovršil v Padovi spomenik Erasma de' Narni, imenovanega »Gattamelata« (glej reprodukcijo v »Umetnosti« IV. 77). Tudi Donatello je na razmeroma visok podstavek postavil na konju jezdeca z vsemi atributi vojščaka: bojno opremo, mečem za pasom in poveljniško palico. Spomenik je bil obenem prvi javni spomenik zasebniku izza antike. Dobrih trideset let kasneje (1485) je Donatellov učenec Andrea Verrochio (1436 — 1488) pričel delati na spomeniku s konjem beneškemu generalu Bart. Colleoni, ki stoji danes na trgu pred cerkvijo S. Giovanni e Paolo v Benetkah. Verrochio je probleme, ki jih je načel Donatello, dognal še do mnogo večje popolnosti. Modelacija figure, igra mišičevja, razgibanost jezdeca in konja, karakterizacija upodobljenca, vse to so vrline, ki kažejo kako se je renesančno kiparstvo v pičlih treh desetletjih razgibalo do takih višin, da se

ne smemo čuditi, da so kiparji vse do najnovejših časov po vsej Evropi posegli po tem tipu konjeniških spomenikov.

Konjeniški spomeniki predstavljajo nekako konstantno tipizirano kiparsko formo in le od osebnosti sodobnega kiparja je odvisno, kako dano témo izoblikuje individualno umetniško. Da se je Dolinar odločil prav za ta tip spomenika, bo imelo bržčas svoje vzroke tudi v poznavanju psihe našega naroda, predvsem dobrovoljskih, bojevniških in vojaških krogov, ki a priori združujejo predstavo kralja kot vrhovnega poglavarja države z vrhovnim vojaškim poveljnikom. Tako pri kralju Petru I., kot pri kralju Aleksandru I. je to stališče dvojno upravičeno, ker sta oba dejansko povedla svoj narod kot vrhovna poveljnika vojnih sil skozi herojske borbe do končnih zmag. Dolinarjeva izbira motiva je tedaj tudi zgodovinsko upravičena in bo v tem pogledu zadovoljila najširše množice, po umetniški izvedbi pa tudi vse poznavalce in ljubitelje kvalitetnih del kiparske umetnosti. Monumentalnost spomenika izredno povzdigneta oba reliefa, v katerih se je morda še mnogo bolj kot v spomeniku samem sprostila Dolinarjeva umetniška nrav.

Tako ni dvoma, da smo z Dolinarjevim spomenikom kralju Aleksandru I. dobili Slovenci umetnino takih kvalitet, ki bo še poznim zanamcem zgovorno pričala o stvariteljskih silah slovenskega naroda, bodočim zgodovinarjem pa, ki bodo v ohranjenih likovnih dokumentih pazno zasledovali našo lastno nacionalno noto, govorila o živi zvezi našega umetnika s celokupnim utripanjem našega narodnega življenja.

PROGLAS ODBORA ZA POSTAVITEV SPOMENIKA SLOVENSKIM ROJAKOM

Onega strašnega večera 9. oktobra nam je bilo vsem, kakor da se je v hipu zrušil pred nami most, ki je vezal breg naše sedanjosti z bregom naše bodočnosti. Pred nami je nenadoma zazijala praznina brezna, preteča z uničenjem in poginom. In kakor nikoli prej smo se v tistih strašnih trenutkih zavedli, kako usodno je bil zvezan z našo bitjo On, ki je bil naš Kralj. Njega ni več. Padel je kot žrtev. S smrtjo, ki je bila vedno najskrivnejše hrepenenje vseh pravih herojev, se je posvetil narodu in državi. Ali kakor je bil krst s krvjo še vedno najjačja in najtrdnejša okrepitev gorečnosti, vere in samozaupanja, kakor je še vedno vsak narod od duha prelite mučeniške krvi sprejel pobudo in pogon za še višji in še smelejši vzpon in za še globljo in krepkejšo rast, tako je tudi Njegova smrt, namesto da bi razvezala, samo še tesneje povezala vse sile našega življenja in z najsvetlejšim žarom poveščala pred vsem svetom pomen

in poslanstvo naše države, ki ji je bil On, Zedinitelj, šele pravi tvorec in graditelj. Zato je bila tudi ta država v Njem poosebljena.

Temu vzponu naše volje, temu povelečanju našega imena in tej preizkušeni in poživiljeni veri hočemo dati viden izraz in trajno sled s tem, da postavimo Njemu v Ljubljani in Mariboru dostojen likovni spomenik. In še posebej v Ljubljani tudi s tem, da zgradimo v Njegov spomin nujno potrebno, veliko, moderno bolnišnico, ki bo z vso ureditvijo, zlasti za specialno zdravljenje, ustrezala vsem zahtevam in pridobitvam sodobnega zdravstva.

Ti spomeniki naj bodo med nami potrdilo in jamstvo naše vdanosti in naše zvestobe, priča in znamenje naše ljubezni in naše hvaležnosti, našega spoštovanja in češčenja Njegovih vrlin in kreposti: Njegovega junaštva v bojih za naše osvobojenje, Njegove preudarnosti in modrosti pri ureditvi naše države, Njegovega stremjenja in Njegovih naporov za utrditev miru, Njegove globoke in srčne povezanosti in spojenosti z našo zemljo in z njimi, ki ji v potu svojega obraza izvabljajo plod. Naj bodo znamenje njegove skrbi za ohranitev in razvoj naših kulturnih in jezikovnih dobrin, Njegovega vztrajnega hotenja in neustrašne borbenosti pri zatiranju krivice, Njegove plemenitosti in Njegovega viteštva, Njegove nezlomljive volje, čistosti in čvrstosti Njegovega značaja, Njegovega sočutja za revno in bedo, Njegove dobrote in vedrine Njegovega nasmeha in pred vsem in nad vsem: Njegove vere, da je skozi veke ena in ista kri oplojala prst od Triglava do Vardarja, te Njegove najgloblje, najčistejše in najtrdnejše vere, ki se je razodela v vsej veličini v poslednjih njegovih zdihljajih z oporoko:

»Čuvajte Jugoslavijo!«

V bolnišnici, ki naj zraste iz naklonitev posameznikov, društev, ustanov, samoupravnih edinic in države, naj ob spomenu na Njega — ki je sam vse svoje življenje trpel, ki je vedno sočustvoval s trpečimi in je s svojo mučeniško smrtjo potrdil veličino najvišje odrešitve — najdejo uteho in lek vsi, ki jim je nemila usoda naklonila nezaželeni dar telesnega trpljenja.

Njegova zunanja podoba, vklesana v trdo gmoto marmorja in bronca, pa naj bo znamenje zmage nad uničujočo močjo Smrti. V Ljubljani, v tretjem prestolnem mestu države in glavnem mestu Dravske banovine, ki veže in spaja vse žile našega kulturnega in gospodarskega izživljanja naj bo odsev in odraz z Njegovo pomočjo izvojevane svobode, ki je sprostila vso prej po tuji sili potlačeno rast vse te naše dejavnosti. V Mariboru, v tem nekdanjem ugrabljenem in s silami vsega naroda spet osvobojenem taboru ob naši severni meji, pa naj bo večni stražar, v čigar varstvu bo svobodni narod lahko mirno užival blagoslovljeni plod svoje rodne zemlje. In naj bo tudi opomin: Tu ni prehoda!

In v središču, kakor ob meji naše domačije, bodi njegov spomenik žarišče vere, stanovitosti in poguma, središče za vse naše praznike veselja in žalosti, za vsa naša zmagodobitja in zmagoslavja in pribežališče za vse naše bridkosti in stiske, za vsa naša ponižanja in za naše poraze. Ko bo naš duh klonil in upadal, ko bosta naš ponos in naše dostojanstvo omahovala in se šibila, naj nas Njegov lik tolaži in bodri, naj nas dviga in navdušuje. Spajajoč sedanost z bodočnostjo naj tudi pokolenjem, ki pridejo za nami, izpričuje v zahvalnost našega spomina, Njegovo dejanje in Njegovo žrtev. Naj bo studenec, ki nas bo krepil, luč, ki nam bo svetila, ognjišče, ki nas bo grelo. In vsem zopernikom in zlohotnikom naj bo oznanilo in svarilo: Kralj je mrtev — Jugoslavija je ostala!

Ljubljana — Maribor, dne 1. decembra 1934.

**ODBOR ZA POSTAVITEV SPOMENIKA
VITEŠKEMU KRALJU ALEKSANDRU I. ZEDINITELJU, LJUBLJANA**

Pokrovitelji:

Dr. Fran Novak, minister za socialno politiko in narodno zdravje; dr. Drago Marušič, ban Dravske banovine; dr. Gregor Rožman, knezoškof ljubljanski; dr. Ivan Jožef

Tomažič, knezoškof mariborski; divizijski general Vladimir Cukavac, komandant Dravske divizijske oblasti; dr. Dinko Puc, predsednik stolnega mesta Ljubljane; dr. Franjo Lipold, predsednik mestne občine Maribora; Franja dr. Tavčarjeva, častna dvorna dama.

Častni odbor:

Gg. bivši ministri: dr. Andrej Gosar, Josip Gostinčar, dr. Anton Korošec, dr. Albert Kramer, dr. Vekoslav Kukovec, dr. Fran Kulovec, Ivan Mohorič, Ivan Pucelj, ing. Dušan Sernec, dr. Ivan Švegelj, Ivan Vesenjaj, dr. Niko Zupanič; dr. Janko Bedekovič, predsednik upravnega sodišča v Celju; ing. Cvetko Božič, direktor šum; Josip Cugmus, direktor državnih železnic; Engelbert Gangl, prvi namestnik starešine Sokola kraljevine Jugoslavije; dr. Alojzij Goričan, predsednik občine Celja; dr. Mirko Grasselli, višji državni pravdnik; Ladislav Jerše, predsednik občine Ptuj; Mary Maistrova, vdova generala; dr. Otmar Pirkmajer, pomočnik bana; dr. Fran Ramovš, rektor vseučilišča; dr. Janko Tavzes, direktor pošte in telegrafa; Josip Turk, starešina Dravske gasilske zajednice; dr. Ljudevit Valjavec, direktor financ; Ivan Vrančič, predsednik višjega sodišča v Ljubljani.

I. Ožji odbor:

Ivan Hribar, predsednik (izstopil tudi iz širšega odbora), **Alfonz Lorgler**, podpredsednik, dr. **Vladimir Ravnihar**, dr. **Fran Windischer**, podpredsednik (vsi trije ostali še naprej v širšem odboru), dr. **Janko Lokar**, glavni tajnik (izstopil tudi iz širšega odbora), **Josip Pogačnik**, tajnik, inž. **Ladislav Bevc**, blagajnik (ostala še naprej v ožjem in širšem odboru), inž. **Matko Prelovšek**, odbornik (izstopil tudi iz širšega odbora). Vsi imenovani so bili funkcionarji od 28. X. 1934 do 16. XII. 1937, razen inž. M. Prelovška (23. XII. 1934 do 16. XII. 1937).

II. Ožji odbor:

Dr. **Josip Pipenbacher**, predsednik, dr. **Janko Žirovnik**, I. podpredsednik, dr. **Jože Hebein**, II. podpredsednik, **Josip Pogačnik**, tajnik, inž. **Ladislav Bevc**, blagajnik, **Minka Govekar**, odbornica, **Josip Rebek**, odbornik. Funkcija od 17. XII. 1937 do odkritja. Vsi imenovani so bili od 28. X. 1934 že v širšem odboru. Dr. **France Stele**, odbornik (od 7. IV. 1938 do 9. VII. 1939 — izstopil tudi iz širšega odbora). Dr. **Mirko Božič**, odbornik (od 7. IV. 1938 do odkritja), inž. **arh. Boris Kobe**, odbornik (od 9. VII. 1939 do odkritja). Vsi člani I. in II. ožjega odbora so bili istočasno tudi člani širšega oziroma nadzornega odbora od izvolitve ali kooptacije dalje, do izstopa.

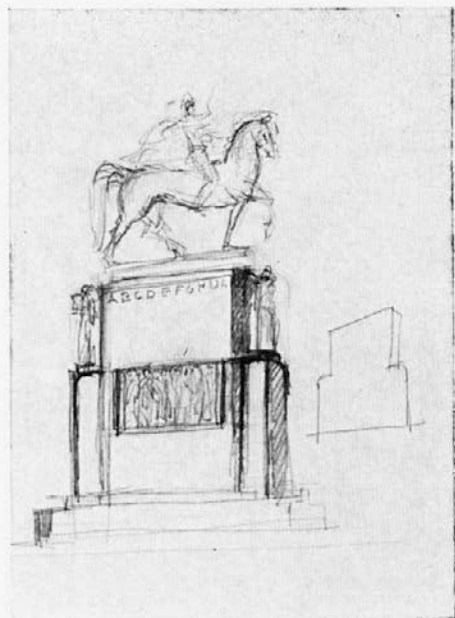
Širši in nadzorni odbor

katera sta se pa med poslovno dobo nekolikokrat menjala:

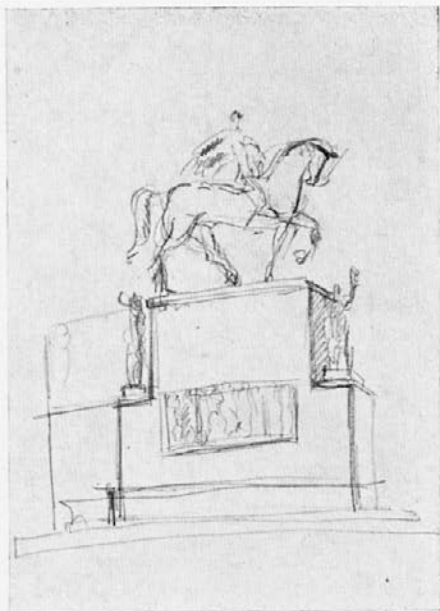
Andrejka Viktor, **Bajuk Marko**, **Bežek Etbin**, **Brozovič Franjo**, dr. **Cepuder Josip**, dr. **Čermelj Lav**, inž. **arh. Černivec Josip**, dr. **Dekleva Josip**, **Dimnik Ivan**, **Erjavec Alojzij**, dr. **Fellacher Julij**, **Gaber Ante**, **Golob Roman**, prof. **Gorup Anton**, dr. **Gradnik Alojzij**, **Ilija Alojzij**, prof. **Jarc Evgen**, **Jelačin Ivan**, prof. **Jeras Josip**, **Jovan Janko**, **Jug Riko**, **Kač Janko**, dr. **Košir Alija**, **Kozamernik Viktor**, **Krek Cilka**, prof. dr. **Kranjc Silvo**, **Krofta Minka**, dr. **Kuhar Andrej**, **Kuharič Aleksander**, **Kumelj Metod**, **Lajovic Anton**, mr. ph. **Leustek Milevoj**, **Logar Jernej**, **Meden Viktor**, dr. **Meršol Valentin**, **Merzelj Ludvik**, prof. dr. **Novak Fran**, **Pirkmajer Marija**, inž. **Pirkmajer Milko**, **arh. Plečnik Josip**, **Puc Olga**, dr. **Staré Egon**, **Sterlekar Milan**, **Širca Ignacij**, **Sušnik Hilda**, **Štefe Matko**, **Tomc Slavko**, **Turel Vekoslav**, **Vrtovec Maruška**, **Wester Josip**, **Zemljč Joško**, **Zupančič Joža**, **Župančič Oton**.

Razsodišče:

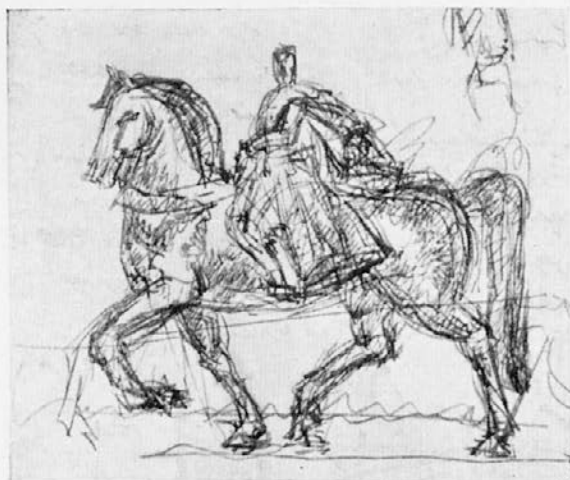
Inž. **Bevc Ladislav**, dr. **Gradnik Alojzij**, inž. **arh. Hus Herman**, prof. **Kos Gojmir Anton**, skladatelj **Lajovic Anton**, slikar **Maleš Miha**, inž. **arh. Platner Jože**, inž. **arh. Rohrman Stanko**, prof. dr. **Stelé Franc**, upravnik **Zorman Ivan**.

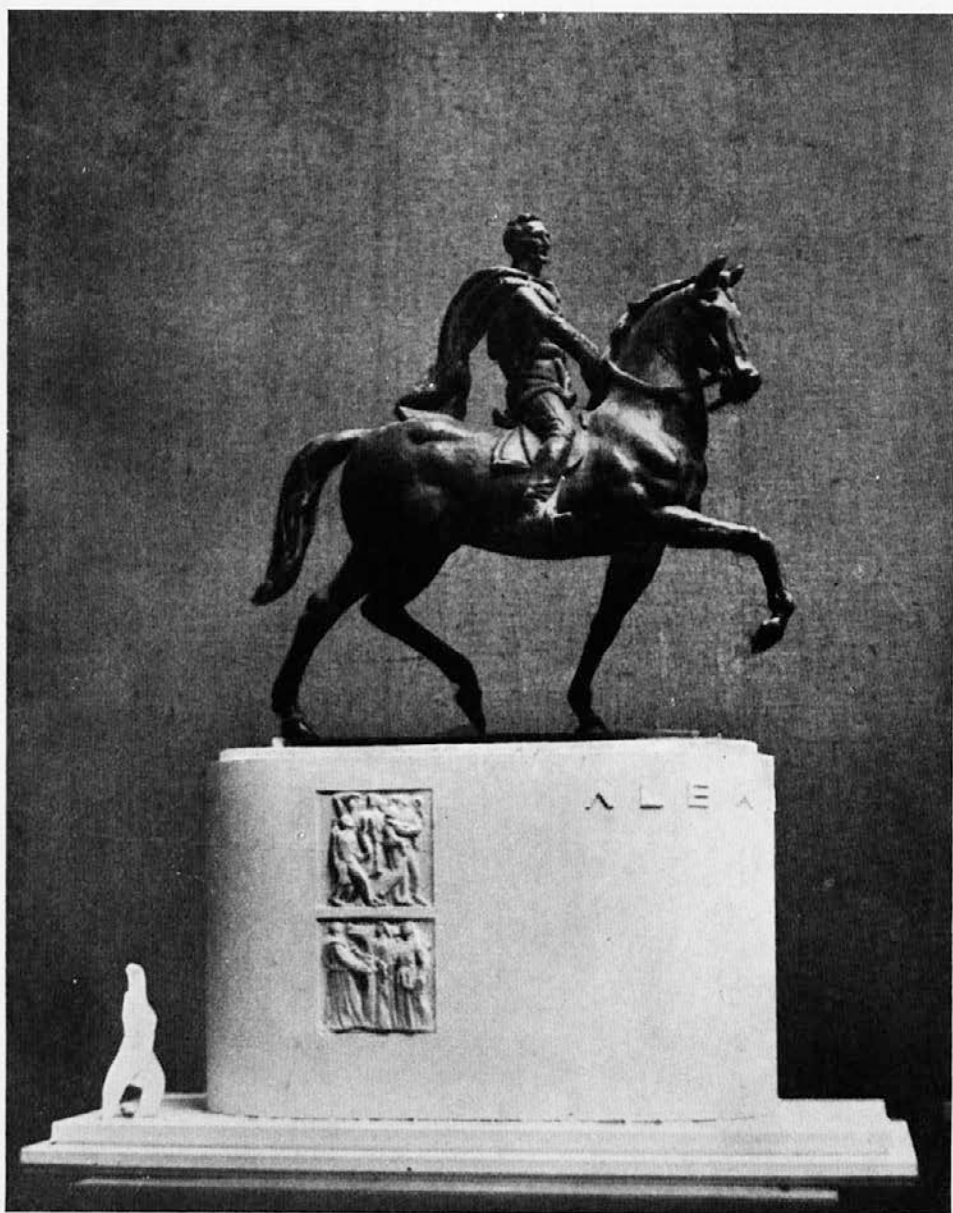
Osnutek za natečaj

Osnutek za natečaj

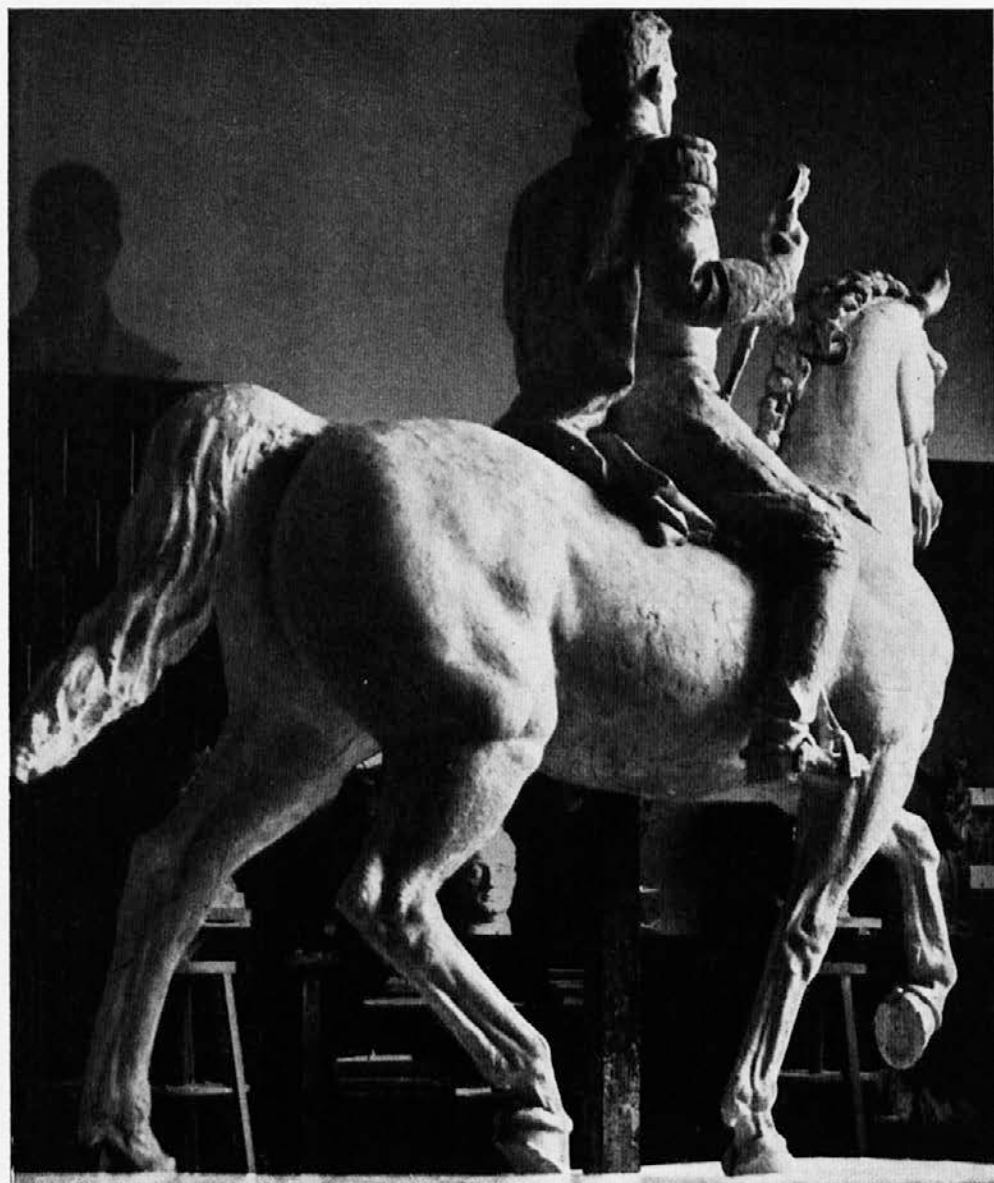
Prva zamisel v perorisbi za natečaj

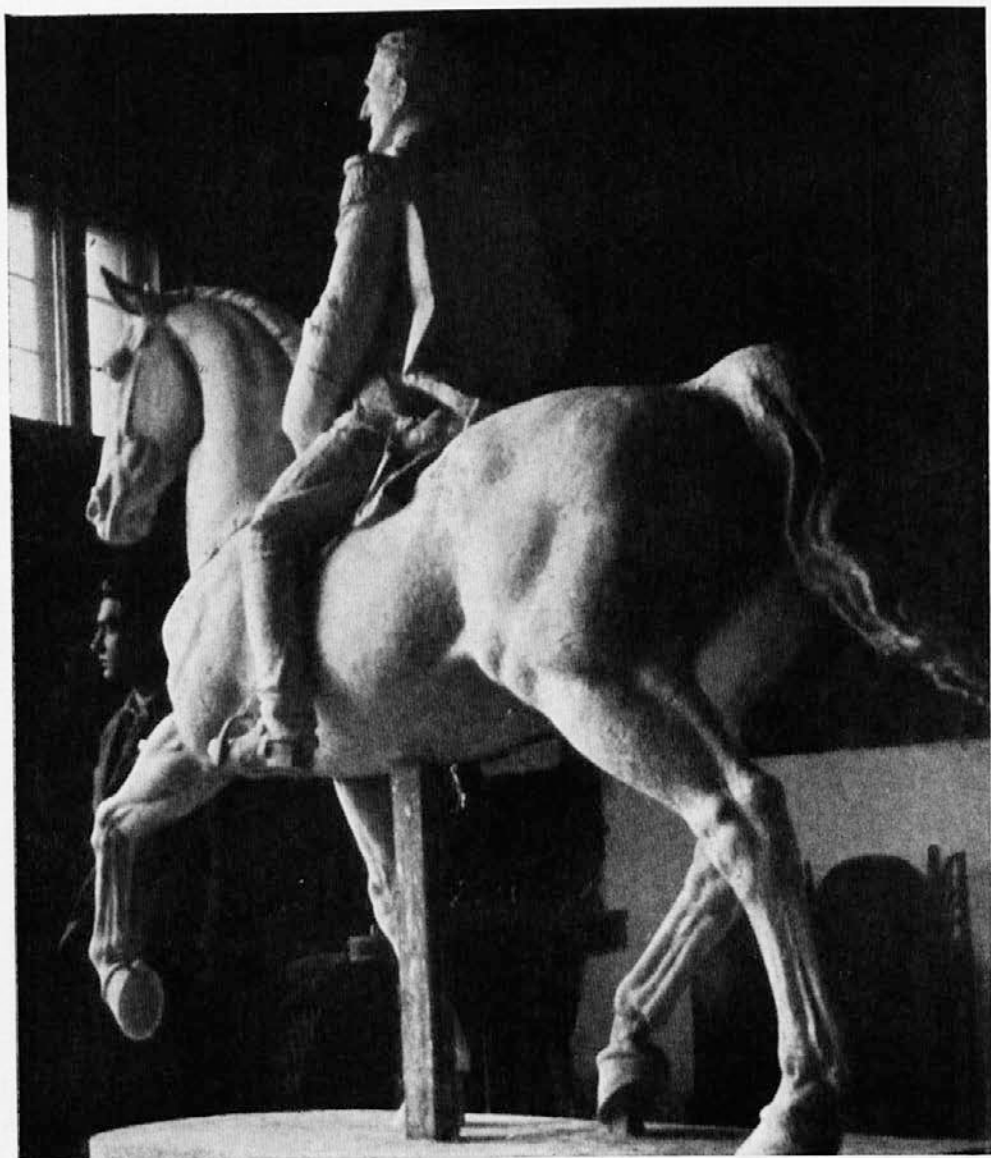
Konkurenčni osnutek za spomenik (II. odkup, določen za izvršitev)

Konkurenčni osnutek za spomenik (II. odkup, določen za izvršitev)

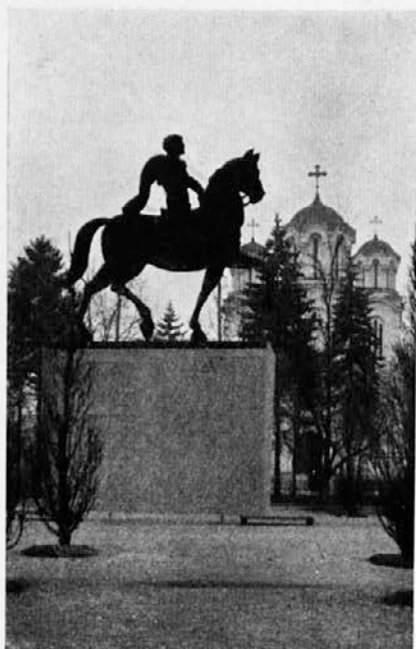
Enotretjinski model spomenika

Enotretjinski model spomenika

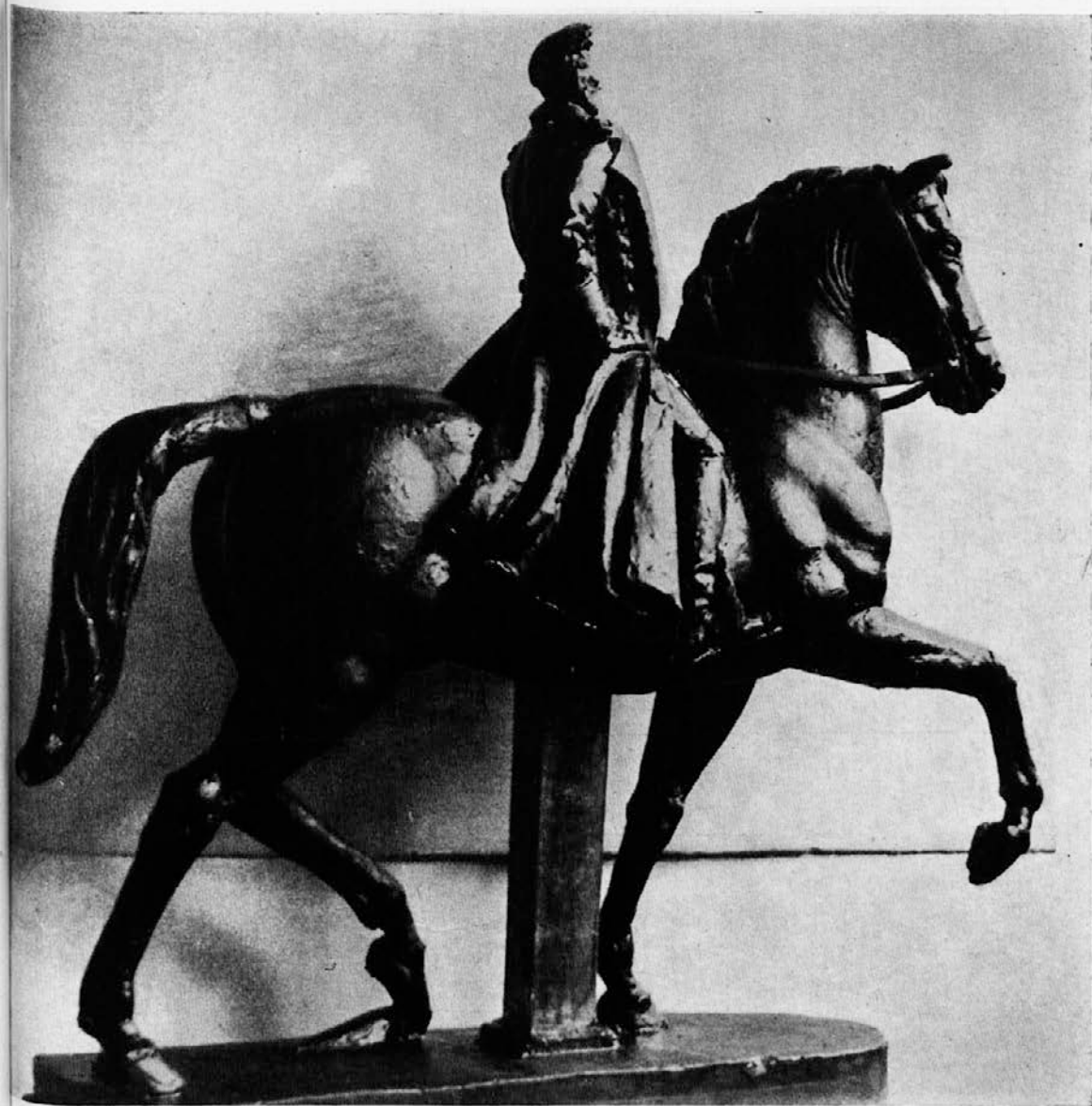
Enotretjinski model spomenika

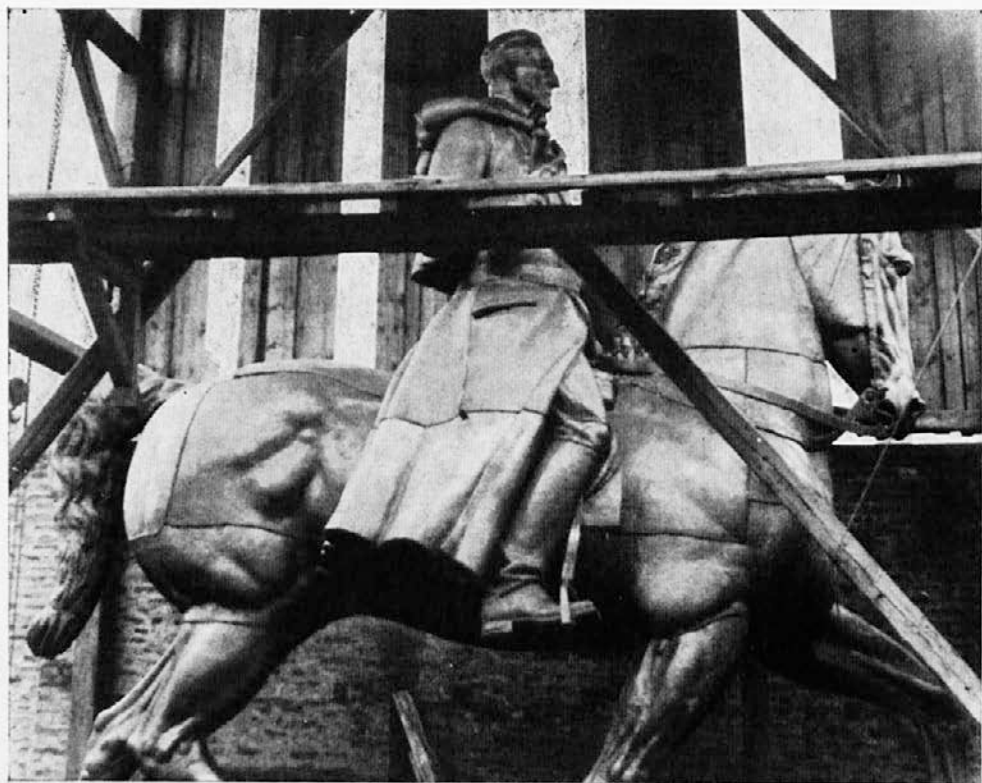
Maketa spomenika pred pravoslavno cerkvijo

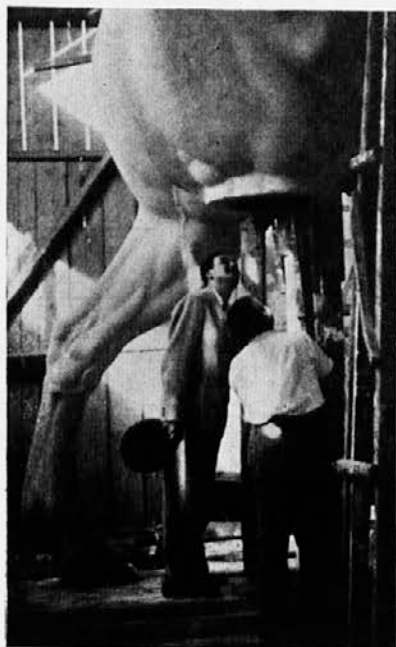
Varijanta osnutka za spomenik

Eden izmed prvih osnutkov v glini

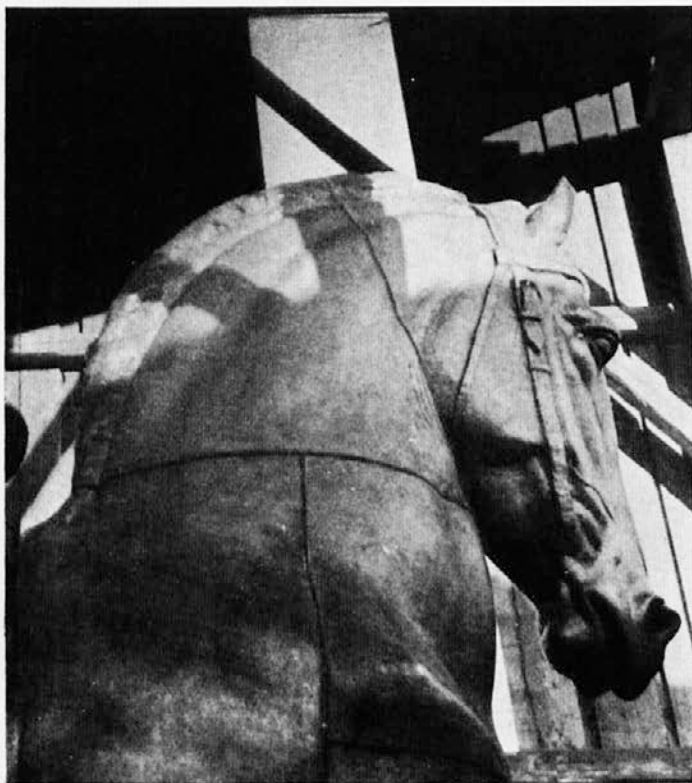
Poizkusno montiranje spomenika v bronu

V Dolinarjevi pomožni delavnici v Beogradu
Desno kipar L. Dolinar, levo slikar M. Maleš

Poizkusno montiranje spomenika v bronu

Poizkusno montiranje spomenika v bronu

Detajl spomenika

Enotretjinski model spomenika

Detajl spomenika v naravni velikosti

Eden prvih osnutkov za spomenik

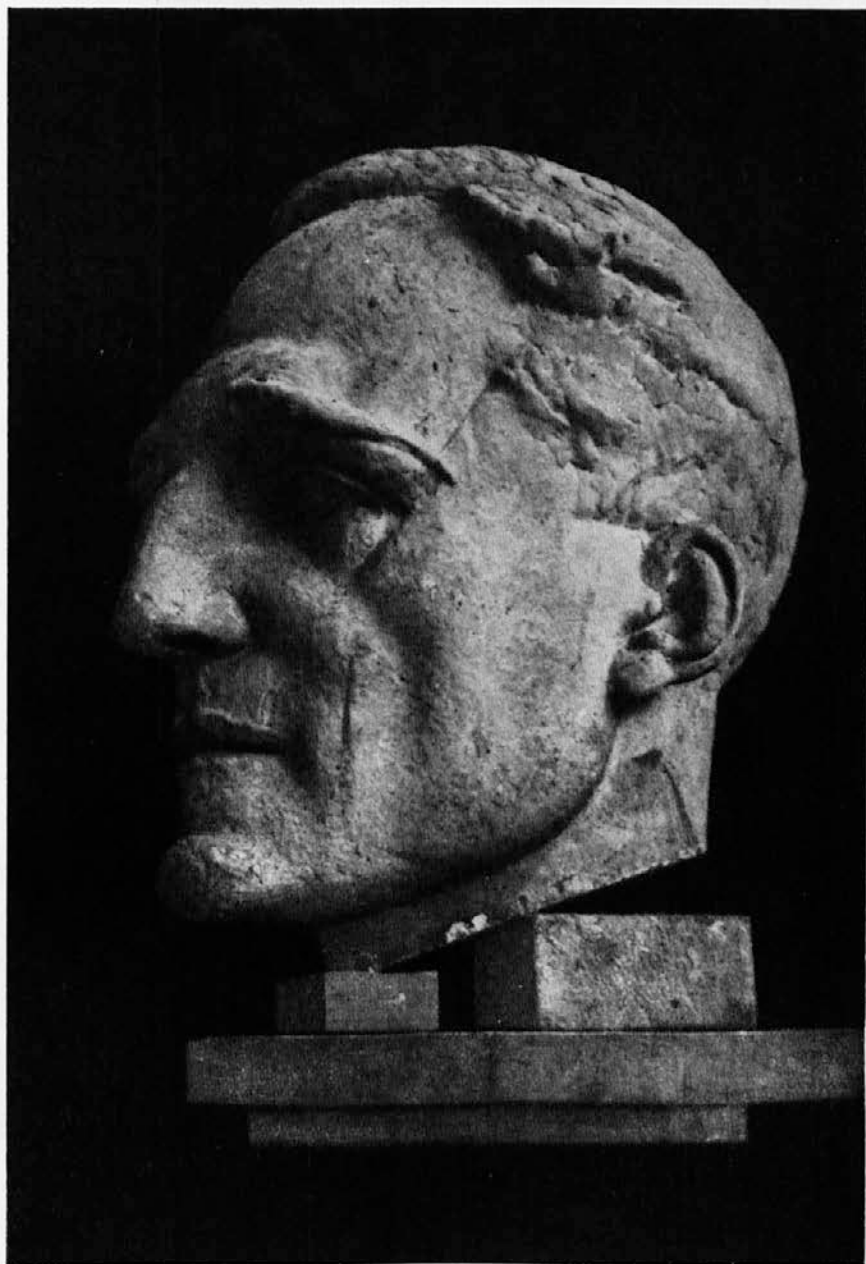
Poizkusno montiranje spomenika v bronu

Detajl spomenika

Original Kraljeve roke na spomeniku

Model Kraljeve glave za spomenik

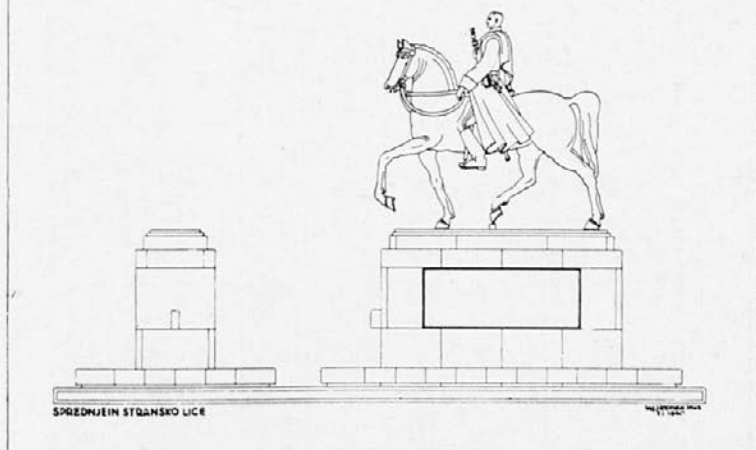
V LETU GOSPODOVEM TISOČ DEVETSTO
 IN ŠTIRIDESETEM + V MESECU JUNIJU
 SMO DOLOŽILI V ZAVETJE KAMNA TO
 PLOŠČO + KI NAJ SPOROČA POZNIM DO
 KOLEN JEM NA SEGA RODU + DA JE
 BIL TEGA LETA V SRCU SLOVENIJE
 + V BELI LJUBLJANI + POSTAVLJEN
 LIKOVNI SPOMENIK
 VITEŠKEMU KRALJU
 ALEKSANDRU I.
 UJEDINITELJU
 Z DOBROVOLJNIMI PRISPEVKI VSEH
 SLOJEV SLOVENSKEGA NARODA + KOT
 ZNAMENJE NJEGOVE LJUBEZNI IN HVA
 LEZNOSTI IN POTRDILO NJEGOVE
 VOLJE + DA HOČE OSTATI SVOBODEN
 NA SVOJI ZEMLJI + V KRALJEVINI JU
 GOSLAVIJI + ZDRUŽEN S HRVATI IN
 SRBI
 EUVAJMO JUGOSLAVIJO
 OBBOR ZA POSTAVITEV SPOMENIKA
 VITEŠKEMU KRALJU ALEKSANDRU I. UJEDINITELJU

Spominska listina vzdana v podstavek spomenika. Besedilo sestavljal Alojz Gradnik, osnutek inž. arh. Herman Hus, v svinec graviral pasar Alojzij Pirnat

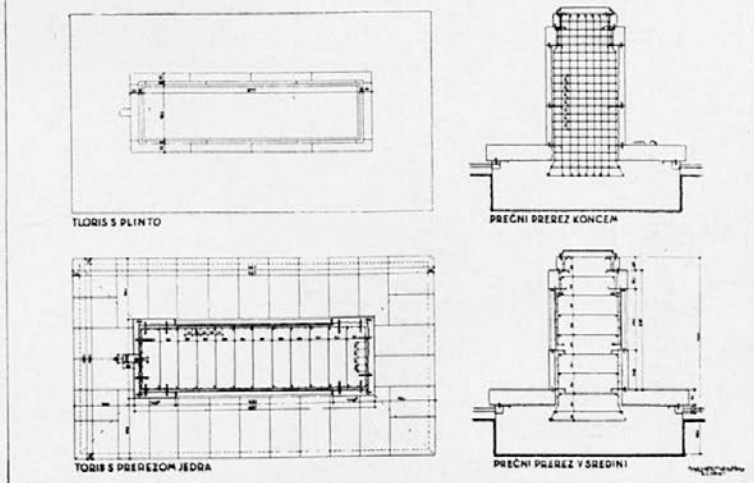
Detajl spomenika

SPOMENIK VITEŠKEMU KRALJU ALEKSANDRU I. UJEDINITELJU V LJUBLJANI OB VHODU V TIVOLI • M • 1:40

Inž. arh. Herman Hus — Naris končnega načrta za podstavek spomenika

SPOMENIK VITEŠKEMU KRALJU ALEKSANDRU I. UJEDINITELJU V LJUBLJANI OB VHODU V TIVOLI • M • 1:40

Inž. arh. Herman Hus — Tlorisa in prereza končnega načrta za podstavek spomenika

Prvi osnutek v risbi za relief »Mire«

Prvi osnutek za relief »Mire«

Prvi osnutek v risbi za relief »Vojinae«

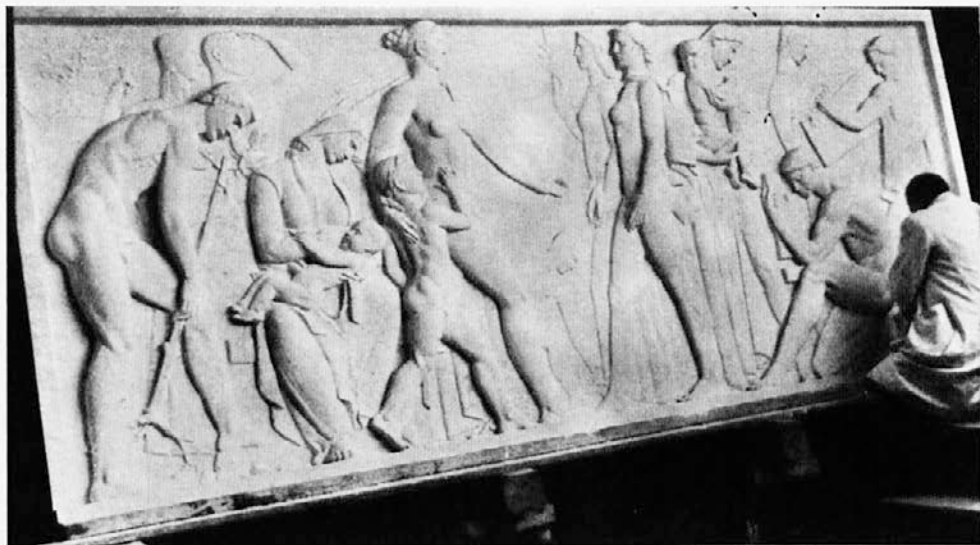
Prvi osnutek za relief »Vojinae«

Detajl osnutka za relief »Vojina«

Detajl osnutka za relief »Mira«

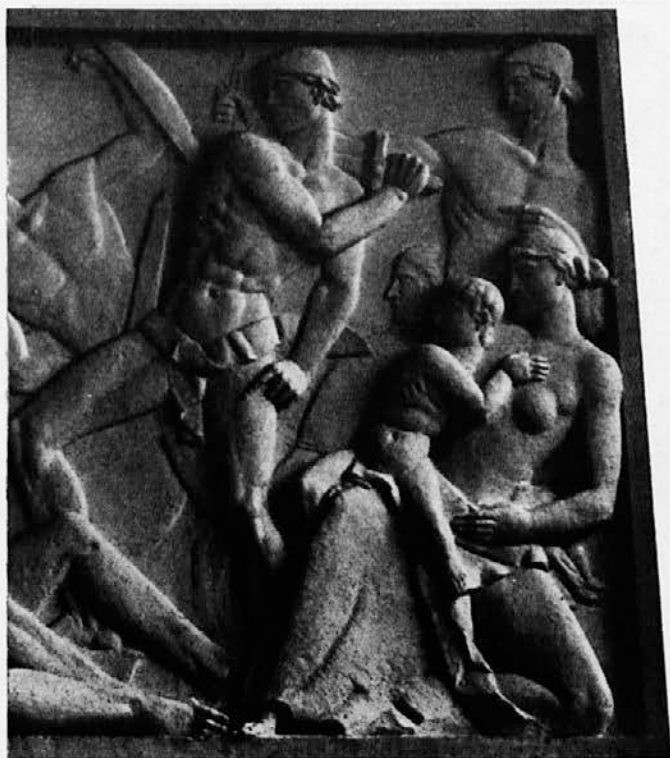
Relief »Mira

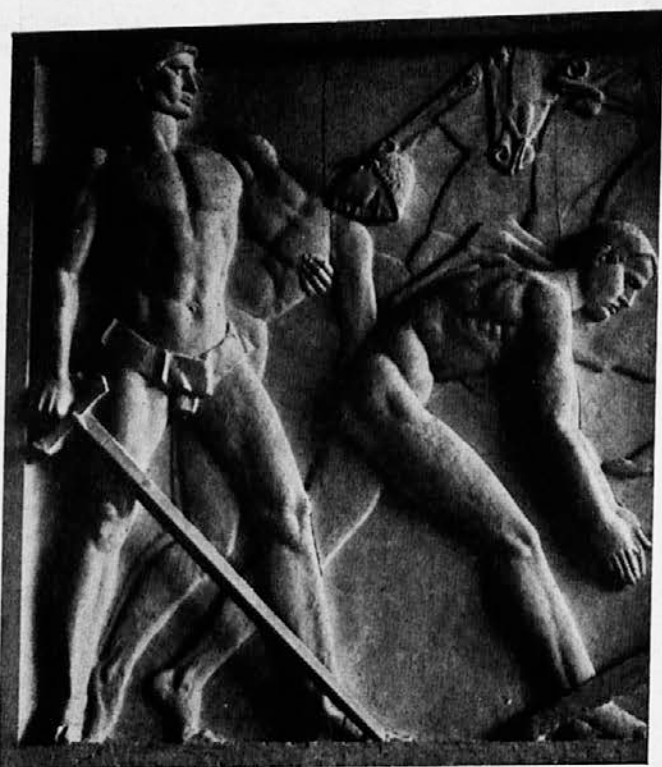
Detajl osnutka za relief »Mira

Osutek za relief »Mira«

Desni detajl reliefa »Vojna«

Levi detajl reliefa »Vojna«

Srednji detajl reliefa »Vojna«

Osnutek za srednji del reliefa »Vojna«

Livarna Voždovac v Beogradu, ki je vlila spomenik v bron

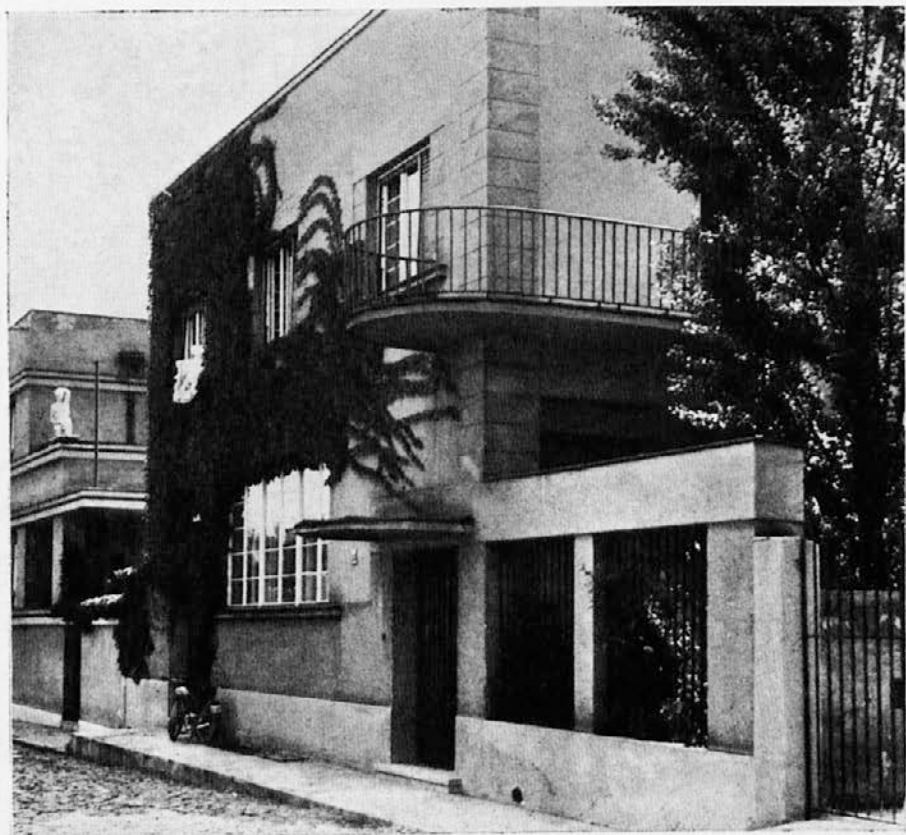
Detajl reliefa »Mira«

Notranjščina Dolinarjeve delavnice v Beogradu

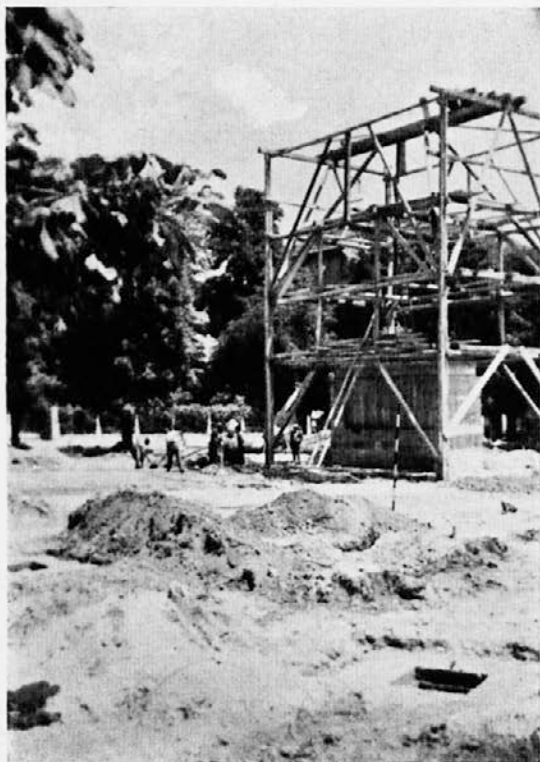
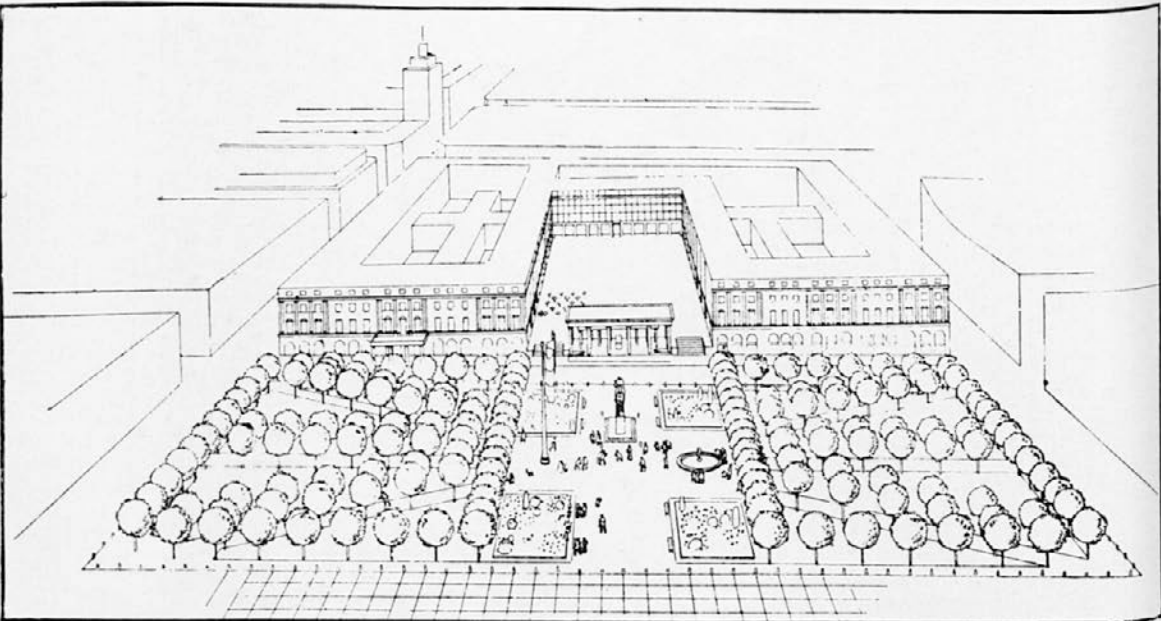
Dolinarjeva lastna karikatura, nastala ob razpisu odborov v Ljubljani in Mariboru

Zunanjščina Dolinarjeve delavnice v Beogradu
(po načrtu inž. arh. Hermana Husa)

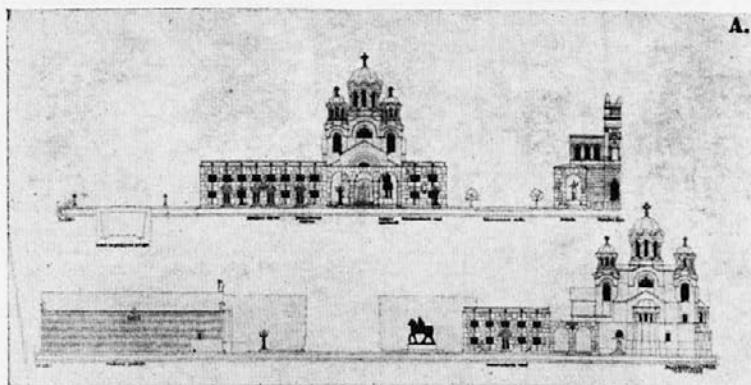

Vhod v Dolinarjevo delavnico

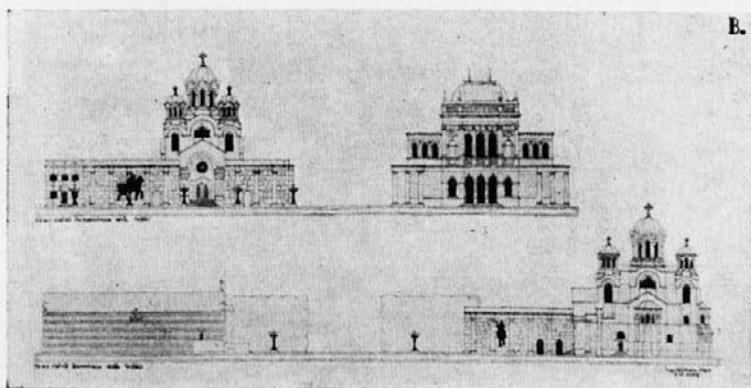

Načrt Mestnega gradbenega urada
za končno ureditev »Zvezde«

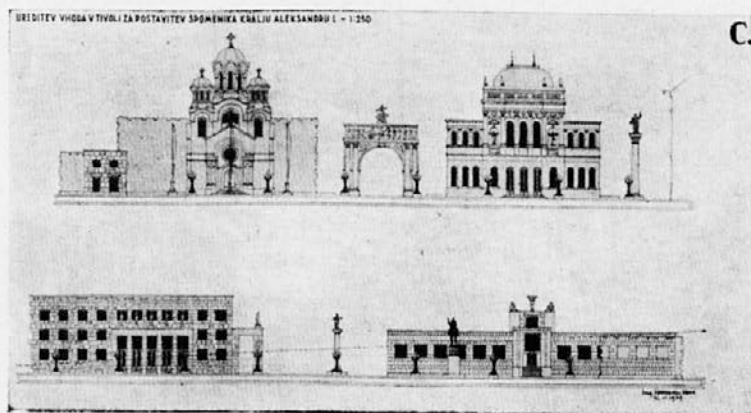
Delo ob postavitvi spomenika v »Zvezdic«

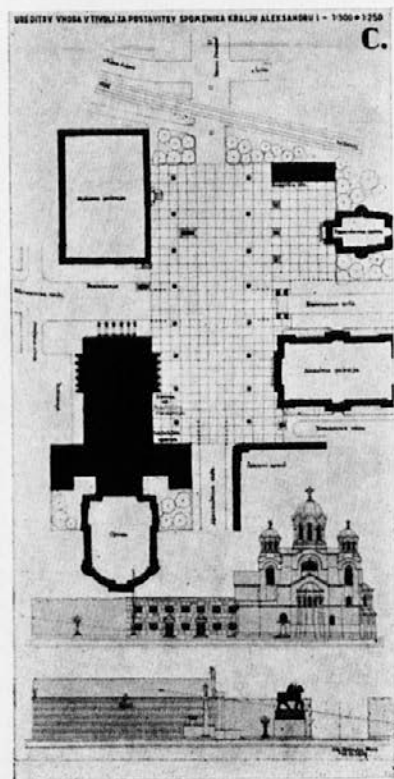
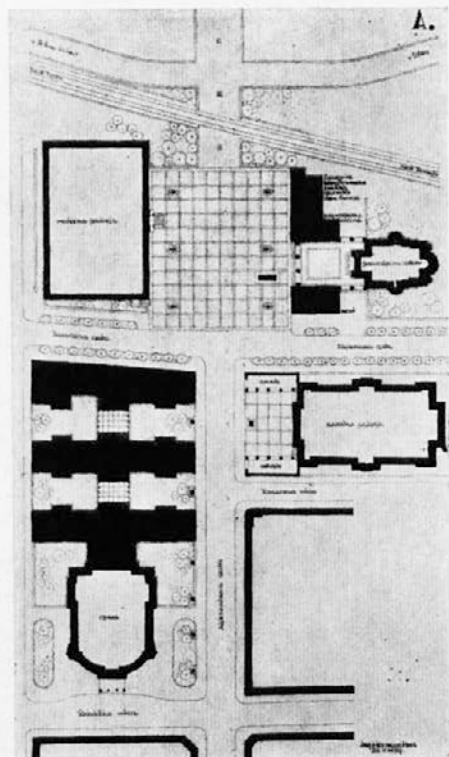
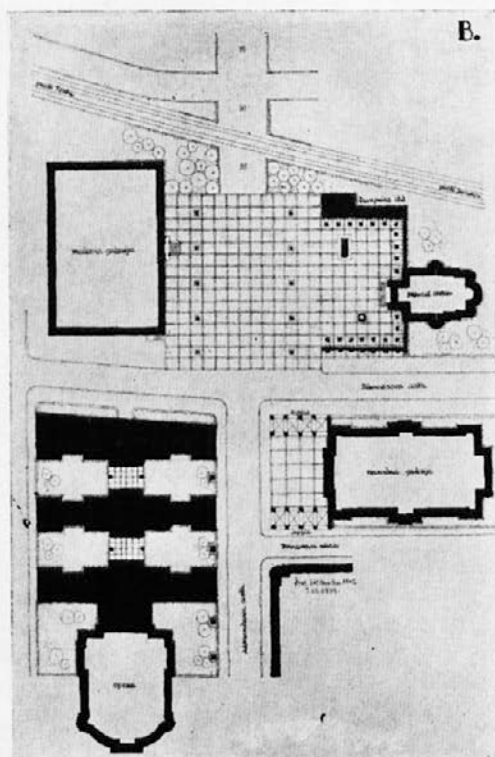
Inž. arh. Herman Hus — Regulacija vhoda v Tivoli za postavitev spomenika Naris I. osnutka

Inž. arh. Herman Hus — Regulacija vhoda v Tivoli za postavitev spomenika Naris II. osnutka

Inž. arh. Herman Hus — Regulacija vhoda v Tivoli za postavitev spomenika Naris III. osnutka

Inž. arh. Herman Hus — Regulacija vhoda v Tivoli
za postavitev spomenika — Tloris II. osnutka

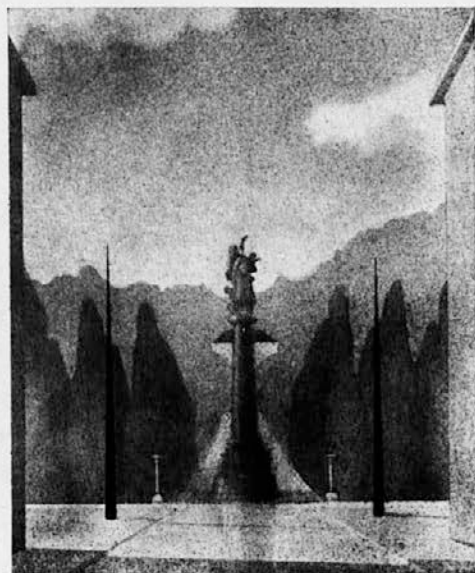
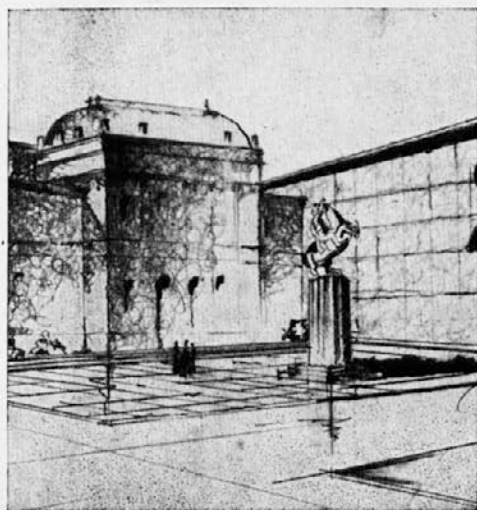
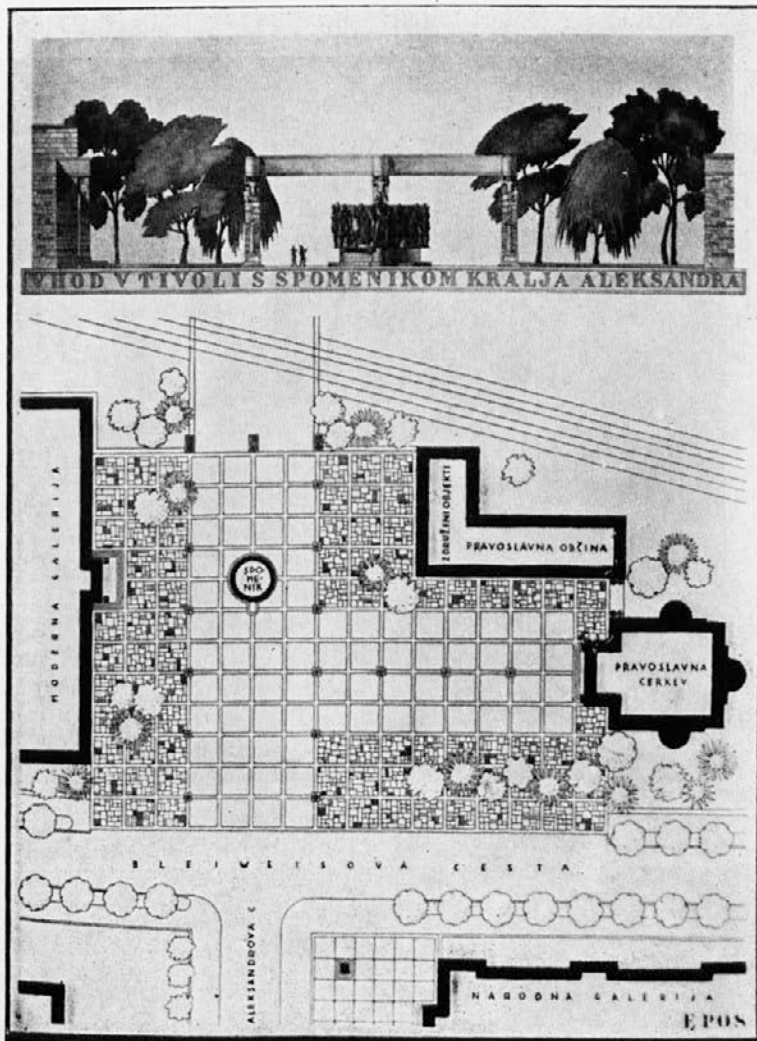
Inž. arh. Herman Hus — Regulacija vhoda v Tivoli
za postavitev spomenika — Tloris I. osnutka

Inž. arh. Herman Hus — Regulacija vhoda v Tivoli
za postavitev spomenika — Tloris III. osnutka

Tine Kos in inž. arh.
Miro Kos — Načrt za
postavitev spomenika —
I. odkup

Nik. Pirnat in arh. Ivo
Spinčić — Konkurenčni
osnutek za spomenik
pred Narodnim domom

Boris Kalin in arh. Vin-
ko Glanz — Konkurenčni
osnutek za spomenik
pri vhodu v Tivoli

Tine Kos — Sprednja stran konkurenčnega osnutka za spomenik — I. odkup

Tine Kos — Zadnja stran konkurenčnega osnutka za spomenik — I. odkup

Lojze Dolinar — Osnutek za spomenik (III. odkup)

Lojze Dolinar — Osnutek za spomenik
(izven razpisa)

Peter Loboda — Konkurenčni osnutek
za spomenik (odkup)

Boris Kalin — Detajl konkurenčnega osnutka za spomenik (odkup)

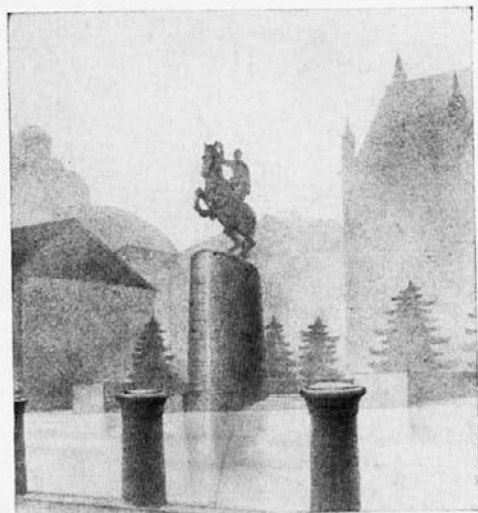
Boris Kalin — Konkurenčni osnutek za spomenik (odkup)

Fr. Smerdu in St. Dremelj
Konkurenčni osnutek za spomenik (odkup)

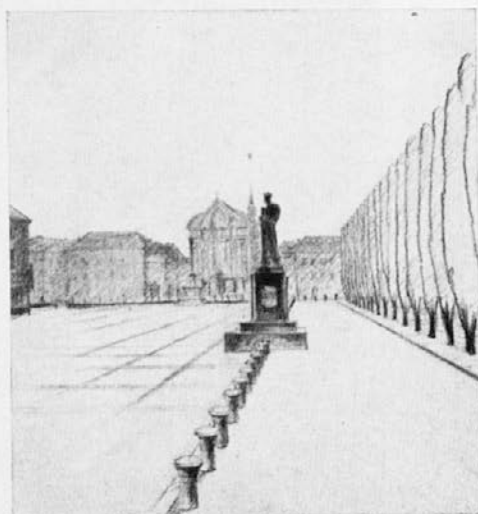
Zdenko Kalin, Putrih in Kuglič
Konkurenčni osnutek za spomenik (odkup)

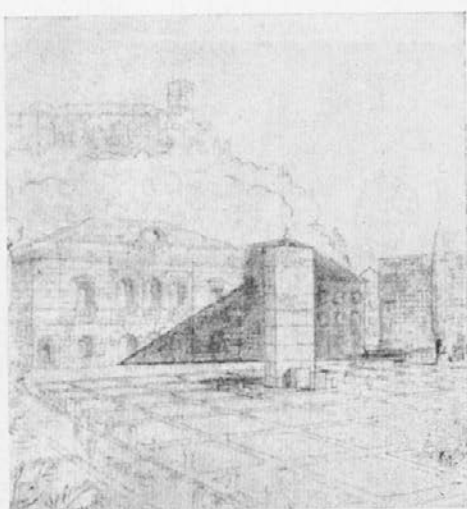
Boris Kalin in arh. Vinko Glanz
Konkurenčni osnutek za spomenik pred Univerzo

Janez Valentinčič — Konkurenčni osnutek
za spomenik na desni strani vhoda v Tivoli

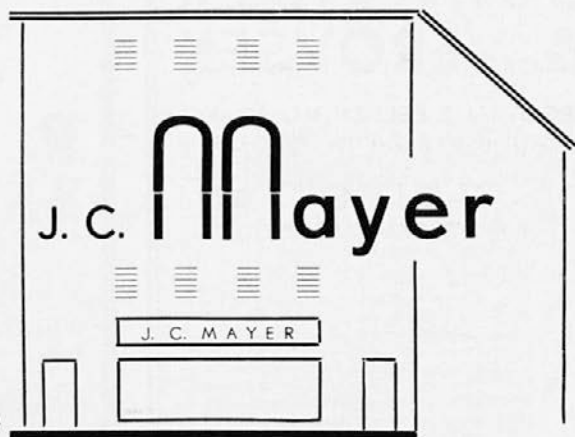
Josip Costaperaria in Lado Bohinc
Konkurenčni osnutek za spomenik v osi Vegove ulice

Peter Loboda in Edv. Ravnihar
Konkurenčni osnutek za spomenik na Kongresnem trgu

Modne novitete

prinaša v največji izbiri
hiša manufakture

L J U B L J A N A

ŽELEZNE OGRAJE - OKNA

KONSTRUKCIJE - ŠTEDILNIKE - VENTILACIJE
KLJUČE VSEH VRST - OKOVJA ITD.
DOBAVLJA IN POPRAVLJA

KLJUČAVNICARSTVO

**AVGUST
MARTINČIČ**

L J U B L J A N A

CESTA 29. OKTOBRA ŠT. 14 - TELEFON 25-53

NAJSTAREJŠE DOMAČE PODJETJE
ŽELEZNINARSKÉ STROKE

na veliko in drobno je tvrdka

SCHNEIDER & VEROVŠEK

TRGOVINA Z ŽELEZNINO, VSAKO-
VRSTNIMI STROJI IN ORODJE

V LJUBLJANI
TYRŠEVA (DUNAJSKA) C. 16

ki Vam nudi s svojo bogato zalogo:
ves potrebni stavbeni material za vsa-
kovrstne gradnje, za opremo hiš in sta-
navanj, vse potrebne sanitarne predmete,
peči, štedilnike, kuhinjsko posado in je-
dilni pribor v običajni in najfinjši izpeljavi
itd. itd., kakor tudi vsakovrstno orodje in
stroje za poljedelstvo in za vsako drugo
obr. po najnižjih dnevnih cenah

Beneški jarmniki, cirkularke, nihalne
žage najnovejše sestave, brusilni stroji
Železni deli k pogonu mlinskih kamnov,
zatvornice. Transmisijski deli, kakor
osovine, ležišča, spojke, jermenice vseh
vrst in velikosti. — Rebraste cevi iz
kovanega železa s prav ugodnim
grelnim učinkom

Strojno podjetje

R. WILLMANN

Ljubljana, Slomškova ul. 3

Telefon šte. 20-55

Elektrotovarna in jamska dvigala, villi,
dvigalne in transportne naprave. Pro-
jektiranje in opremljanje žag, mlinov
in drugih industrijskih naprav. Vsako-
vrstna popravila strojev. Razne ponud-
be brezplačno. — Na željo obisk
strokovnjaka

CENE ZMERNE!

KAVARNA
Emond
L J U B L J A N A

INDUS

TOVARNE USNJA
IN USNJIH IZDELKOV

DRUŽBA Z O. Z.

V LJUBLJANI

TELEFON 25-28 IN 22-73

VSE VRSTE GONILNIH
JERMEN IN SPECIALNI
PROIZVODI ZA TEKSTIL-
NO INDUSTRIJO. USNJE
ZA ČEVLJARSKO
INDUSTRIJO TER
GALANTERIJSKO USNJE

TOVARNA
POHIŠTVA

J. J. NAGLAS
LJUBLJANA

ZALOGA: NOVI TRG ŠT. 6
TOVARNA: TRNOVSKI PRISTAN ŠT. 8-10
USTANOVLJENA LETA 1847

Najstarejša tvrdka v Jugoslaviji
Izdeluje najsolidnejše pohištvo

SLAVIJA

JUGOSLOVANSKA
ZAVAROVALNA BANKA
V LJUBLJANI

VAS ZAVARUJE PROTI ŠKODAM NA IMETJU
I N Ž I V L J E N J U

GLAVNO RAVNATELJSTVO
GAJEVA ULICA ŠTEV. 2
TELEFON ŠT. 21-75, 21-76, 21-77

PODRUŽNICE
v Beogradu, Zagrebu, Sarajevu,
Osijeku, Novem Sadu in Splitu

EKSPOZITURI
v Celju in Mariboru

GLAVNA ZASTOPNIŠTVA
v vseh večjih krajih kraljevine
J u g o s l a v i j e

DRŽAVNA HIPOTEKARNA BANKA
KRALJEVINE JUGOSLAVIJE

CENTRALA BEOGRAD

GLAVNE FILIJALE:

Zagreb, Ljubljana, Split, Sarajevo, Cetinje, Novi Sad, Skoplje, Banja Luka, Zemun in Niš

Državna Hipotekarna banka izvršuje vse vrste dolgoročnih in kratkoročnih bančnih poslov

KEMIKALIJE IN SUROVINE
ORIGINALNA DVIGALA ZNAMKE
„STIGLER“

VIKTOR BAEBLER
LJUBLJANA

Langusova ulica 14 - Telefon 26-56

Vsa pleskarska, ličarska, sobo-
slikarska, črkoslikarska dela

v Ljubljani in povsod na deželi izdeluje
solidno in po konkurenčnih cenah

VOJSKA STANE
L J U B L J A N A

samo v Gradišču št. 3

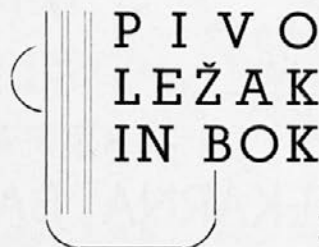
HOTEL „METROPOL“

150 SOB - 200 POSTELJ IN VES KOMFORT

Cene sobam po 25.- din in 30.- din + 15% občinska taksa in
10% za postrežbo - Najmodernejša kavarna, prvovrstna restavracija,
dvorane za seje, prireditve, sestanke - Garaže

M I K L I Č
L J U B L J A N A
NASPROTI GL. KOLODVORU

TELEFON: Hotel 27-37,
kavarna 33-84, pisarna 20-22

IZ

PIVOVARNE
U N I O N
V L J U B L J A N I
S E N A J B O L J P R I P O R O Č A

A. Šarabon & Co.

LJUBLJANA
ZALOŠKA CESTA 1

Uvoz kolonialnega blaga
Veletrgovina s špicerijo
Velepražarna za kavo
Mlini za dišave
Glavna zaloga
rudninskih vodá

TELEF. ŠT. 26-66

BRZOJAVNI NASLOV: ŠARABON LJUBLJANA
USTANOVLJENO LETA 1886

K. ČERMELJ

LJUBLJANA

**VELETRGOVINA Z VINOM IN
RAZNOVRSTNIM ŽGANJEM**

RUM • LIKER • BRANDY
VERMUT VINO

TELEFON INTERURBAN ŠT. 3450

LASTNI VINOGRADI

KREDITNI ZAVOD ZA TRGOVINO IN INDUSTRIJO LJUBLJANA

PREŠERNOVA UL. ŠT. 50

TELEFON: 37-81, 37-82, 37-83, 37-84 — BRZOJAVI: KREDIT LJUBLJANA

PODRUŽNICA BEOGRAD, UZUN MIRKOVA UL. 10
TELEFON: 29-154 — BRZOJAVNI NASLOV: KREDIT BEOGRAD

OBRESTOVANJE VLOG, NAKUP IN PRODAJA
VSAKOVRSNIH VREDNOSTNIH PAPIRJEV,
DEVIZ IN VALUT, BORZNA NAROČILA, PRED-
UJMI IN KREDITI VSAKE VRSTE, ESKOMPT
IN INKASO MENIC, KUPONOV, NAKAZILA
DOMA IN V TUJINO, SAFE-DEPOSITS ITD.

KEMIČNA TOVARNA MOSTE

DRUŽBA Z O. Z.

LJUBLJANA

NAJMODERNEJE UREJENA LEKARNA **DR. G. PICCOLI** LJUBLJANA, TYRŠEVA 6

(Nasproti „Nebotičnika“)

Velika zaloga tuzemskih in
inozemskih specialitet

Oddaja zdravila na recepte za vse bolniške blagojne
Priporoča malinovec, pristen, naraven, na malo in
veliko. Norveška ribje olje, najkrajše, sveže, vedno
v zalogi. Naročilo točno po povzetju

UČITELJSKA TISKARNA

V LJUBLJANI S PODRUŽNICO
V MARIBORU IN CELJU

priporoča svojo tiskarno, knjigarno in trgovino
s šolskimi in pisarniški potrebščinami

Knjigovoznica, kopirnica in tavnica
svetlopisnega papirja „Jasnit“

KAJ VSE DOBITE PRI NAS?

ANT. KRISPER

LJUBLJANA, MESTNI TRG 26 • STRITARJEVA UL. 1-3

VEDNO PRIHAJAJO NOVITETE!

V. LESJAK
DAMSKA IN MOŠKA MODA
LJUBLJANA - ŠELENBURGOVA IN HOTEL SLOM

KR. DVORNI

DOBAVITELJ

DROGERIJA GREGORIČ

Je založena s fotografskimi aparati, z vsem fotografskim materialom in potrebčinami ter najsrbnejše razvija, kopira in povečava amaterske fotografije. Poleg fotomanufakture ima drogerija tudi oddelek za parfumerijo, kemikalije, zelišča in droge. Zahtevajte naše foto-cenike brezplačno

LJUBLJANA, PREŠERNOVA ULICA ŠTEV. 5

SLOVENIA TRANSPORT

JOS. L. ŠILIH

ŠPEDICIJSKO IN TRANSPORTNO PODJETJE ZA TRGOVINO IN INDUSTRIJO

LJUBLJANA * MIKLOŠIČEVA CESTA

EKSPOZITURE:

MARIBOR, JESENICE (GORENJSKO), RAKEK, SUŠAK

Zastopstva in korespondenti v vseh industrijskih in trgovskih centrih

T E L E F O N I :

ŠPEDICIJA IN TARIFNI

BIRO: 27-18 - 37-18

CARINSKA PISARNA: 37-19

PO URADNIH URAH: 24-19

POŠTNI PREDAL 239

ČEKOVNI RAČUN PRI POŠTNI

HRANIL. V LJUBLJANI 14.650

NASLOV ZA BRZOJAVKE:

SLOVENIA TRANSPORT

CENTRALNE KURJAVE
VODOVODE - SANITARNE OPREME
PLINOVODE - STRELOVODE IN SPLOŠNO
KLEPARSTVO IZVRŠUJE PODJETJE

PIČMAN LOVRO

LJUBLJANA - ILIRSKA UL. 15 - TEL. 29-11

UGODNO NAPRODAJI

Partija prvovrstnih šivalnih
strojev, koles, otročjih vozi-
čkov in drugih predmetov

pri „**PROMETU**“
V LJUBLJANI

(nasproti križevniške cerkve)
TELEFON 43-90

Jemljejo se tudi robljeni predmeti v račun

ALOJZIJ MAJERIČ

MESTNI TESARSKI MOJSTER

LJUBLJANA
ŠMARSKA CESTA 54

izvršuje vsa tesarska dela
po lastnih in danih načrtih

Ljubljana - Bloke - Prezid - Gerovo - Sušak

redna avtobusna zveza

Odhod iz Ljubljane ob 5:40

Odhod iz Sušaka ob 13:00

AVTOPODJETJE

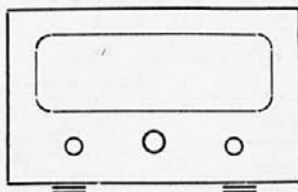
**PEČNIKAR
ANTON**

LJUBLJANA
Dolenjska cesta 48

Telefon šte. 49-28

AVTOBUSI ZA IZLETE NA RAZPOLAGO!

H. Suttner

Philips radio
zastopstvo

Ljubljana, Aleksandrova 6

NAJUGODNEJE
BOSTE KUPILI

volno, nogavice, rokavice,
pletenine in perilo
v ogromni izbiri tvrdke

*Karl
Prelog*

LJUBLJANA

Židovska ulica 4
Tyrševa c. 22 — Stari trg 12

ELITE

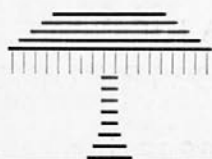
IZDELOVANJE DAMSKE
IN MOŠKE KONFEKCIJE

LJUBLJANA

PREŠERNOVA ULICA ŠT. 9

TELEFON ŠTEV. 20-51

PRODAJA DAMSKE, MOŠKE IN DEŠKE KONFEKCIJE
PRVOVRSTNO IZVRŠEVANJE PO MERI * NA DROBNO * NA DEBELO

ELEKTRIČNO
PODJETJE

**BOGATAJ
I V A N**

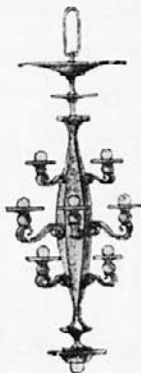
izvršuje vse električne
INSTALACIJE
IN POPRAVILA

Trgovina in zaloga vseh vrst
instalacijskega materiala. Stroko-
vno in solidno delo, cene nizke

LJUBLJANA, KONGRESNI TRG ŠT. 19
Poleg nunske cerkve - Telefon 20-03

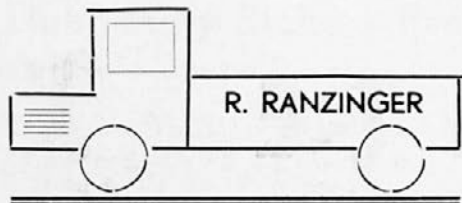
**ALOJZIJ
PIRNAT**

P A S A R S T V O
KARLOVŠKA CESTA 11
TELEFON ŠTEV. 28-74

Izdeluje v to stroko spada-
joča dela kakor: cerkvene
posode, opreme za trgo-
vske lokale, brivnice, okovje
za pahištvo, lestence, na-
grobnne svetilke. Galvani-
zacija: zlatenje, srebrjenje
in oksidiranje. Vsa ta dela
izdelujem točno po danih
mi tujih in lastnih načrtih

Za cenjeno naročilo
se priporoča
ALOJZIJ PIRNAT

Mednarodni špedicijski biro v Ljubljani - Ustanovljeno 1876

R. Ranzinger

Lastni konces. carinsko posredniški biro
Javna skladišča z direktno zvezo s progo
državnih železnic - Zastopstva v vseh trgo-
vskih in industrijskih centrih tu- in inozemstva

Brzjavni naslov: Ranzinger Ljubljana - Telefon 20-60, 31-60

KLIŠARNA

Jugografika

SV. PETRA NASIP ŠTEV. 23

IZDELUJE KLIŠEJE VSEH
VRST, ENO IN VEČ BARVNE

J. OLUP
STAREJŠI

LJUBLJANA
STARI TRG 2
POD TRANČO 1

★

Priporoča se za vse letne čase. Ako
želite sebe in svojo družino poceni in
dobro obleči, pridite in se prepričajte
v poslovnih prostorih. Izvršuje obleke
po najnovejših krojih in najnižjih cenah

★

TRGOVCI ZNATEN POPUSTI

V VSAKEM ZRNU
PRAŽEN SLADNI SLADKOR!

*V njem pa tiči izdatnost in
redilna moč in prav v tem
je tskati cenost Kneippove*

PRISTNA SAMO V TAKIH ZAVITKIH!

Kneippova
SLADNA KAVA

CVETLIČARNA
KORSIKA - SVETE
LJUBLJANA, MIKLOŠIČEVA 20
(Palača Okrožnega urada za zav. delavcev)
Telefon šte v. 34-19

Podružnici: Pred Leoniščem in v
Novem mestu, Trg Kralja Petra

nudi vsem društvom vence za žalne,
jubilejne in razne druge svečanosti

Vsem zunanjim društvom se toplo priporočamo

P E R I L O
G A L A N T E R I J O
I G R A Č E
U S N J E N E I Z D E L K E

S I N A B A V I T E N A J C E N E J E P R I

*F. M.
Schmitt*
L J U B L J A N A

Š P E D I C I J A
G R O M

L J U B L J A N A
M a s a r y k o v a c e s t a 14-I

Brzovjavni naslov: »Grom«
Telefon interurban 24-54

Zastopstva v vseh večjih mestih
v tu- in inozemstvu

O B I Š Č I T E N O V O
G A L E R I J O

O B E R S N E L

L J U B L J A N A
G O S P O S V E T S K A C E S T A 3

STALNA RAZSTAVA UMETNIN VSEH SLOVENSКИH UMETNIKOV
LASTNA TVORNICA OKVIROV, IN LAT. - VELIKA IZBIRA. - NIZKE CENE!

**BEOGRADSKA
TEKSTILNA
INDUSTRIJA A. D.**

B E O G R A D

IV. KNEZA PAVLA UL. 121

ZELEZ. POSTAJA BEOGRAD-DUNAV

CEK. RAC. PRI POŠTNI HRANILNICI BEOGRAD 56.726 - BRZOJAVI: BEOTEKSTIL - TEL.: 25-263, 26-457

**K
-
Z
-
I
-
O
G**

ZDRAVILIŠČE ZA BOLNE NA PLJUČIH

Sprejema odrasle bolnike (moške in ženske) s tuberkulozo pljuč in grla v še ozdravljivem štadiju 3 oskrbni razredi. Vsi moderni diagnostični pripomočki na razpolago. Največji rentgen s planigratom, elektrokardiograf itd. - Higienično - dietetično zdravljenje, tuberkulin, auroterapija, pneumothorax artificialis, phrenicoexairesis, thoracoplastika, pneumoliza, Jakobäusova in vse druge operacije. Vse informacije daje uprava zdravilišča Golnik. - Pošta - telefon - brzojav: Golnik. - Železniška postaja za brzovlake Kranj, za potniške vlake Križje - Golnik na pragi Kranj - Tržič. Avto pri vseh vlakih

V NAŠIH DELAVNICAH JE BIL VELIT
V BRON SPOMENIK LOJZETA DOLINARJA
VITEŠKEMU KRALJU ALEKSANDRU
I. ZEDINITELJU V LJUBLJANI

SPREJEMAMO ZA VLIVANJE,
CIZELIRANJE IN PATINIRANJE
VSA UMETNIŠKA DELA: DOPRSNE KIPE,
RELIEFE IN KIPE VSEH VELIKOSTI
PO NAJBOLJ SOLIDNIH CENAH

UMETNIŠKA LIVARNA
»VOŽDOVAC«

BEOGRAD, KRALJA VLADIMIRA 73
V LASTNIHISI PREKO POTAVOZDOVACKE CERKVE

INGRAMESION

INDUSTRIJA GRANITA, MARMORJA, SIJENITA IN ONIKSA
KLESARSKA ZADRUGA Z OMEJENO ZAVEZO
(PREJE E. LAVČEVIĆ) — TELEFON 20-669
BEOGRAD — KARADJORDJEVA 41/III

Tvrđka je izdelala in izvedla največja marmorna in klesarska dela v državi: Narodna skupščina, Poštna hranilnica, Ministrstvo za pošto, brzovav in telefon, Beograjska borza, Patriarhija v Beogradu, zgradbe Glavnega generalnega štaba, Okrožnega urada, Hipotekarne banke v Zemunu, Narodne banke v Skoplju in Šabcu, ikonostase in vsa marmorna dela v cerkvi v Smederevu, kakor tudi več drugih ikonostasov v državi: Za dvor Nj. Veličanstva kralja: pergolo iz oniksa, več klopi in vaz iz oniksa in marmorja za Dvor na Dedinju, ikonostas v hramu slave darilo Nj. Veličanstva kralja. • Poleg drugega je tvrđka dobavila tudi ves surovi material za spomenik Neznane mu junaku na Avali, kakor tudi kariatide in blok 35 ton za kiparja Ivana Meštrovića za spomenik Bracianu v Bukarešti, pravtako tudi monolitne kolone po 6.50 m za Beograjsko borzo. Naš izdelek je tudi podstavek za spomenik Lojzeta Dolinarja Viteškemu kralju Aleksandru I. Z e d i n i t e l j u v L j u b l j a n i

Izdeluje in prevzema v delo vse vrste klesarskih in marmornih del iz vseh vrst domačega in tujega kamna in marmorja v vsej državi: izdelava fasad, masivnih in obloženih stopnic, opločenje podov, oblaganje zidov, izdelava kaminov, kolon, vaz, spomenikov, ikonostasov in vseh umetniških klesarskih del po najbolj solidnih in najugodnejših cenah

ŽE DOLGA STOLETJA ZDRAVI

Rogaška Slatina

s čudodelno močjo svojih zdravilnih
vrelcev razne želodčne, črevesne,
jetrne bolezni • zlatenica, žolčni
kamni • bolezni preosnove • tol-
ščica, sladkorna bolezen • bolezni
ledvic, mehurja itd.

Sloviša strogo dietetična kuhinja v hotelu
Jugoslavanski kralj — Zdravljenje poleti
in pozimi — V pred- in posezoni znatni
popusti — Informacije daje direkcija
zdravilišča Rogaška Slatina

FRANC SLAMIČ

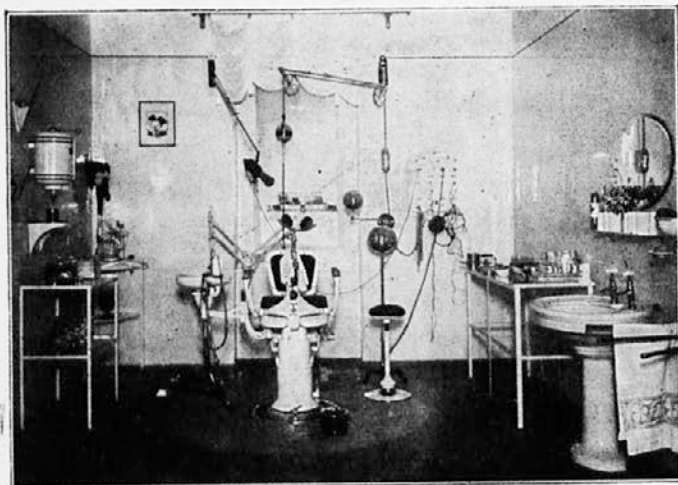
LJUBLJANA
GOSPOSVETSKA C.

TOVARNA KONZERV, MESNIH
IZDELKOV IN VELEMESARIJA
RESTAVRACIJA

ZOBNA ORDINACIJA

DENTIST LEOPOLD SMERKOLJ

Ordinira za zdravljenje zob

Laboratorij za moderno
tehniko in keramiko
od 8. — 12. ure dopoldne
in od 2. — 6. ure popoldne

LJUBLJANA VII
Celovška cesta šte. 32
Račun pošl. hran. 15.307

TELEFON ŠT. 34-48

DR. A. KANSKY

KEMIČNA TVORNICA
KEMIJA - FIZIKA
MEDICINA - HIGIJECA

LJUBLJANA
KREKOV TRG 7

Brzojavni naslov: ETERKANSKY LJUBLJANA
TELEFON ŠTEV. 20-88

Specialna foto-trgovina in parfumerija

JOŠKO ŠMUC

LJUBLJANA, TYRŠEVA C. 5
Palača banke »Slavije«

Vse zunanje foto amaterje opozarjamo da lahko pošiljajo svoje filme v izdelavo kot vzorec brez vrednosti v vrečki frankirani z 0'50 din, mi jih pa razvijemo in kopiramo takoj po prejemu in še isti dan odpošljemo kot vzorec brez vrednosti. Denar za izdelave pa nakazete po priloženi položnici

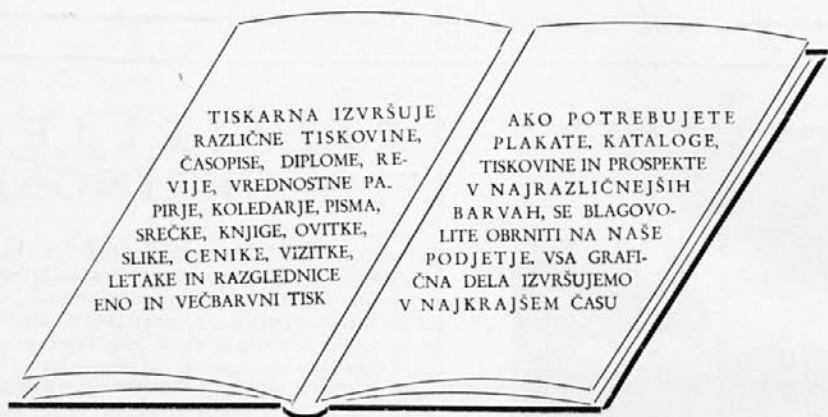
PRIJATELJEM LEPIH UMETNOSTI

Gotovo je še kdo in mogoče tudi Vi, ki do tega trenutka niste vedeli, da imamo Slovenci revijo, ki je celo večji narodi nimajo. To je »Umetnost«, revija za umetniško kulturo — za slikarstvo, kiparstvo, arhitekturo in vsa umetniška vprašanja. »Umetnost« Vas seznanja vsak mesec v sliki in besedi z vsemi umetniškimi dogodki doma in po svetu. Posebno pozornost posveča domači in francoski umetnosti. Primerno Vas seznanja zlasti v podobah z rusko, češko, poljsko in z bolgarsko umetnostjo, pa tudi z umetniškimi stremljenji drugih bližnjih in daljnih narodov. »Umetnost« ima v vsaki številki preko 30 podob (slike v vseh tehnikah, kipe, arhitekturo), torej na leto preko 360! V »Umetnosti«

so zastopane vse smeri in vsi slogi vseh časov — od najstarejših primitivnih narodov, preko antične starokrščanske, srednjeveške do moderne (v vseh smereh) in domače ljudske umetnosti. V »Umetnosti« Vas seznanjajo o vseh vprašanih naši najboljši strokovnjaki: vseučiliški prof. dr. France Stele, kustos dr. Rajko Ložar, umetnostni zgodovinarji: dr. F. Šijanec, dr. Stane Mikuš, F. V. Kos in dr. V »Umetnosti« sodelujejo tudi nekateri naši najboljši pesniki: Alojz Gradnik, Miran Jarc, i. dr. V »Umetnosti« se obravnavajo tudi vprašanja o domači in tuji bibliografiji, o Ex librisu in podobnem. »Umetnost« je tudi sorazmerno najcenejša revija. »Umetnost« izhaja mesečno in sicer na finem ilustracijskem papirju stane polletno din 65,—, celoletno din 130,—. »Umetnost« izhaja že peto leto, kar dokazuje, da je potrebna in da vrši svojo nalogo, katero si je zadala, in da so naši prijatelji številni ter da znajo ceniti naše delo. Novi letnik »Umetnosti« se prične v septembru vsakega leta in konča v avgustu prihodnjega leta. »Umetnost« je revija vseh izobražencev. Če še niste predplačnik naše revije, naročite jo! Zahtevajte neobvezno številko na ogled! Pokažite jo svojim znancem in prijateljem!

UREDNIŠTVO IN UPRAVA »UMETNOSTI«

Ljubljana, Pod Turnom štev. 5

TISKARNA IZVRŠUJE
RAZLIČNE TISKOVINE,
ČASOPISE, DIPLOME, RE-
VIJE, VREDNOSTNE PA-
PIRJE, KOLEDARJE, PISMA,
SREČKE, KNJIGE, OVITKE,
SLIKE, CENIKE, VIZITKE,
LETAKE IN RAZGLEDNICE
ENO IN VEČBARVNI TISK

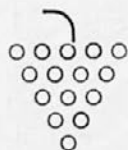
AKO POTREBUJETE
PLAKATE, KATALOGE,
TISKOVINE IN PROSPEKTE
V NAJRAZLIČNEJŠIH
BARVAH, SE BLAGOVO-
LITE OBRNITI NA NAŠE
PODJETJE. VSA GRAFI-
ČNA DELA IZVRŠUJEMO
V NAJKRAJŠEM ČASU

NARODNA TISKARNA D. D.

V LJUBLJANI, KNAFLJEVA ULICA 5
TELEFON 31-22 — 31-26

PRI ODKRITJU SPOMENIKA
VITEŠKEGA KRALJA
ALEKSANDRA I.
NE POZABITE OBISKATI
STARO ZNANO RESTAVRACIJO

ZVEZDO

LEP SENČNAT VRT • DOBRA POSTREŽBA
DNEVNO KONCERT S PLESOM • CENE ZMERNE
PRIPOROČA SE LASTNIK M. ŠILOVIČ, RESTAVRATER

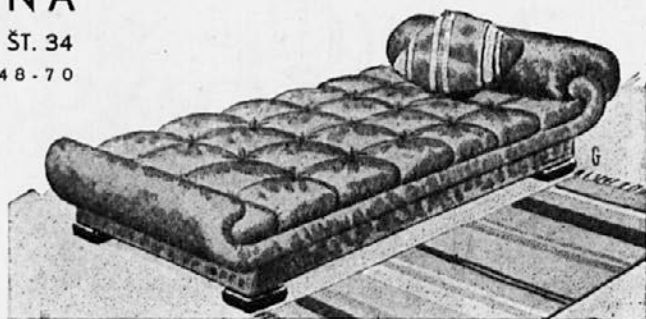
EGON

ZAKRAJŠEK

TAPETNIŠTVO • DEKORACIJE

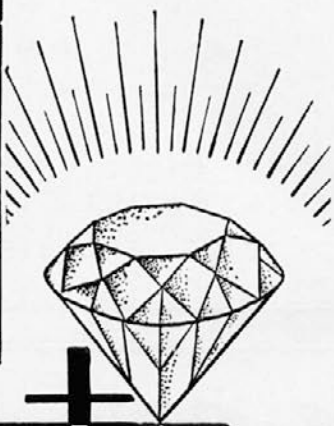
LJUBLJANA

MIKLOŠIČEVA CESTA ŠT. 34
TELEFON ŠTEV. 48-70

KUPUJE IN PRODAJA

prave bisere, diamante, smaragde, safirje, rubine in vse drage kamne, starinske nakite (dragulje), zlato, platino, srebro, starinske ure itd. Velika zaloga vsakovrstnih preciznih ur po vseh cenah, kovinskih umetnin (z oniksom ali marmorom), pokalov, namiznega orodja, jedilnih priborov iz pravega in alpaka-srebra itd. — Izdelava osnutkov (skic) za predelavo (moderniziranje) starega nakita

D Dijante

Jos. Eberle

LJUBLJANA • TYRŠEVA CESTA 2
(HOTEL SLON)

Razpis likovnih nagrad banske uprave

Zaradi pomanjkanja umetnin z motivi iz domače zgodovine razpisuje kraljevska banska uprava nagrade v znesku 20.000 din za najboljše likovne umetnine, ki upodabljajo prizore iz slovenske zgodovine ali like važnih osebnosti iz politične ali kulturne zgodovine Slovencev.

Za nagrade se bodo upoštevala le slikarska, plastična ali grafična dela, ki so nastala v dobi od 1. aprila 1940. do 31. marca 1941., oziroma niso še bila pred tem časom javno razstavljeni ali reproducirana. Umetnine morajo biti tako izdelane, da so uporabljive za reprodukcije. Za slike v olju je predpisan kot najmanjša velikost format 72 cm krat 100 cm, večji formati morajo biti v istem razmerju. Akvareli in grafična dela so lahko manjša vendar v razmerju, ki se sklada s predpisano mero oljnatih slik. Za kipe velja kot najmanjša mera naravna velikost. Za morebitne reliefe in medalje velikost ni predpisana.

Število in višino nagrad določa po svobodnem preudarku glede na število nagrade vrednih umetnin razsodišče, ki bo imenovano v ta namen.

Nagrajene umetnine se po možnosti odkupijo, pa tudi če ne, so umetniki vezani, da dovolijo reprodukcijo nagrajenega dela prvenstveno kraljevski banski upravi.

V primeru, da ne bo predloženih dovolj takih del, ki bi nagraditev zaslužila, se nagrade podelje le v omejenem znesku ali sploh ne razdele in se preostali znesek prihrani za prihodnje razpise. Umetniki naj pošljejo svoja dela do vključno 31. marca 1941., do 18. ure v Narodno galerijo v Ljubljani. Vsako delo naj bo opremljeno z geslom, priložena pa mora biti tudi zapečateni kuverta, ki vsebuje geslo, naslov in ime natečajnika.

Vsa podrobnejša pojasnila se dobe pri prosvetnem oddelku kraljevske banske uprave.

V Ljubljani dne 13. junija 1940.

KRALJEVSKA BANSKA UPRAVA DRAVSKE BANOVINE.

DAROVI ZA BOLNIŠKI SKLAD DRUŠTVA SLOVENSКИH LIKOVNIH UMETNIKOV

(VIII. izkaz).

- Od 1. januarja do 30. junija 1940 je prejelo DSLU za svoj bolniški sklad sledeče darove:
- din 1.000.— Narodna banka kraljevine Jugoslavije v Ljubljani;
 - po din 500.— Trboveljska premogokopna družba v Ljubljani;
 - po din 200.— Ivan Avsenek v Ljubljani in Tvornica za dušik, d. d. v Rušah;
 - po din 100.— Avgust Agnola, Feljko Berlič, Slovensko čebelarstvo, drogerija Gregorič, dr. Aleš Peršin, advokat;
 - po din 50.— Dr. Bogdan Breclj, Olga Čebohin, Karl Čeč, ravnatelj Jugosl. tiskarne, dr. Darko Černež, advokat, Josip Dolenc, Josip Eberle, juvelir, univ. prof. dr. Jovan Hadži, Albina Hity-Zadnek, Vera Miklič in dr. Jos. Volavšek, vsi v Ljubljani;
 - po din 40.— Dr. Ivo Benkovič, advokat v Ljubljani;
 - po din 30.— Josip Ciuha v Ljubljani, dr. Milan Hrašovec, advokat v Celju in Viktor Poznik, notar v Ložu;
 - po din 25.— Vera Levstik;
 - po din 24.— akad. slikar France Godec v Ljubljani;
 - po din 20.— Peter Čapek, ur. Kredit. zavoda ter neimenovana v Ljubljani;
 - po din 15.— Barbič Marin v Ljubljani;

po din 10.— Gjorgje Baich, Danijel Battelino, stavb. podjetje, dr. Vlado Grossmann, advokat, vsi v Ljubljani in † Franjo Zicherl, šol. upr. v pok. v Ljutomeru.

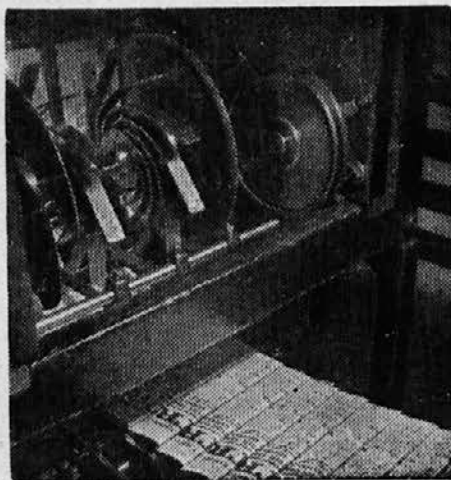
Razen imenovanih darovalcev nam je naš član, akad. slikar prof. G. A. Kos izročil blagajniški inkaso 21., 22. in 23. VI. pred zaključitvijo razstave svojih monumentalnih zgodovinskih slik za banovinsko palačo v znesku din 680.—.

Za navedene velikodušne darove v prid bolnim slovenskim likovnim umetnikom se vsem plemenitim darovalcem tudi na tem mestu najiskrenejše zahvaljuje

DRUŠTVO SLOVENSkih LIKOVNIH UMETNIKOV V LJUBLJANI.

Narodna tiskarna

V LJUBLJANI, KNAFLJEVA 5

IZVRŠUJE RAZLIČNE MO-
DERNE TISKOVINE OKUS-
NO, SOLIDNO IN POCENI

TELEFON ŠT. 31-22 – 31-26
POŠTNI ČEKOVNI RAČUN
V LJUBLJANI ŠTEV. 10.534

»UMETNOST« — mesečnik za umetniško kulturo. — Izhaja vsakega prvega v mesecu. — Celoletna naročnina znaša din 130.— na krednem (umetniškem) papirju; na ilustracijskem din 100.— — Za inozemstvo din 20.— več. — Uredništvo Ljubljana, Pod turnom 5. — Poštno hranilnični račun št. 17.794. — Nenaročeno gradivo se ne vrača. — Reklamacije se priznajo le prvi mesec po izidu številke. — Izdaja Bibliofilska založba v Ljubljani. — Za uredništvo odgovarja Miha Maleš. — Tiska Narodna tiskarna d. d. v Ljubljani — Predstavnik Fran Jeran.

V teh težkih dneh je izšla kakor v tolažbo in v opomin
najlepša pesnitev največjega češkega pesnika

KARLA HYNKA MÁCHE

M A J

POSLOVENIL TINE DEBELJAK, ILUSTRIRAL IN OPREMIL MIHA MALEŠ

To monumentalno delo je izšlo v bibliofilski numerirani izdaji v dve sto in petdesetih izvodih. Knjigi je priložena signirana ročna gravura pesnika, ki je napravljena po na novo odkriti lastni pesnikovi karikaturi in novih znanstvenih ugotovitvah o pravi pesnikovi podobi.

Pesnitev spremlja štirideset izvirnih ilustracij M. Maleša, ki so v prvem delu cinkografije po perorisbah, v drugem izvorni linorezi in v tretjem izvorne ročne gravure. Tiskana je v več barvah na pravem lahkem antičnem papirju. Vezana v pol usnje in v domače platno. Cena izvirnemu izvodu je din 260.— Naroča se pri Bibliofilski založbi v Ljubljani, Pod turnom 5.

Nekaj pripomb iz uvoda knjige »Maj«, ki ga je napisal prevajalec Tine Debeljak:

Pesnitev »Maj« češkega pesnika Karla Hynka Máche je izšla leta 1836, nekaj tednov po Prešernovi pesnitvi »Krst pri Savici«. Oba pesnika sta si bila prijatelja, ki sta se spoznala v Ljubljani leta 1833 na Máchovi poti iz Italije, in tudi njuni pesnitvi sta doživeli precej podobno usodo: spočetka nerazumevanje, pozneje pa sloves najlepših pesnitev v književnosti svojih narodov, v katerih pomenjata obe vrhunce nove poezije.

Kakorkoli: njegova tragična življenjska pot je imela samo malo postaj — rojstvo v Pragi 16. novembra 1. 1810, studiranje prava in nastop službe v Litomeřicah — in se je zaključila s pogrebom v Litomeřicah 8. novembra 1836. Ne, se je zaključila z drugim pogrebom 7. maja letošnjega leta, ko so po zavzetju sudetskih dežel jeseni 1938 prenesli češki rodoljubi njegove ostanke v svobodno češkoslovaško državo, pa so jih mogli pokopati po tragični usodi le v Protektoratu ob nemem molku vsega češkega naroda.

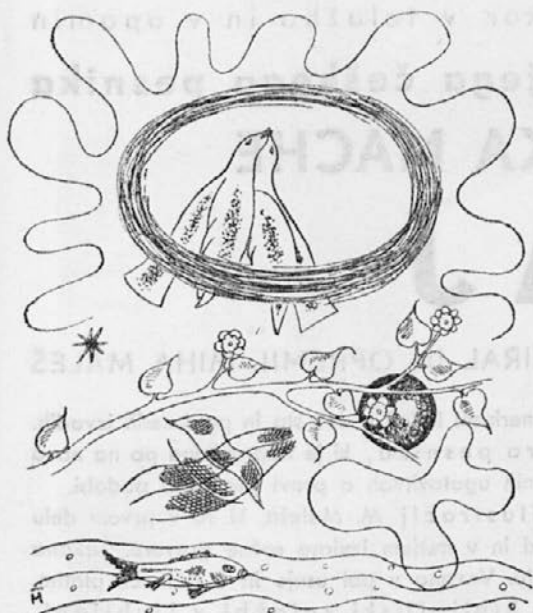
Gotovo je, da pri »Maju« ne gre za veleromantično snov »dobrega« razbojnika, ki je žrtev razmer in družabnega reda, ubijalec svojega očeta, ki ga ni poznal in katerega je ubil iz ljubo-sumnosti, ker je zapeljal njegovo dekle, ter je radi tega obglavljen, dekle pa je napravilo samomor. — Temveč tu gre za drzno romantično nasprotje življenja in smrti, ničevnosti in lepote, ko si odgovarjata absolutni »nič« in ljubezen k zemlji in stvarem, kletev duha in misli ter smeh prirode, mrtva lobanja in prvi cvetoči maj!

Pesnik in general R. Medek ob drugem pogrebu K. H. Máche 1939:

Bil si pesnik in ne boš prenehal biti pesnik vekomaj. Ustvaril si pesnitev, ki je slavospev Bogu, povečičanje domovine in velika zahvala za nesmrtno lepoto prirode. Zato je Tvoja pesem »Maj«, Karel Hynek Máche, nesmrtna. Nesmrtna, kakor je nesmrten Tvoj narod, ki v majskih dneh prižiga kresove na gorah in razvema ljubezen do svoje zemlje in do svojega ljudstva v čeških srcih. In česar nam nihče vzeti ne more, to je ljubezen k

KER JE KNJIGA IZSLA V TAKO MALEM STEVILU (LE 250 IZVODOV), BO KMALU POSLA, ZATO NE ODLASAJTE Z NAROČILOMI IZVIRNI IZVOD V POLUSNJE IN PLATNO VEZAN STANE 260.— DIN.

BIBLIOFILSKA ZALOŽBA, LJUBLJANA, POD TURNOM 5

Bil pozen mrak je – prvi maj –
večerni maj – ljubezni čas.
K ljubezni vabil grlic glas

V pogledu žalostnem sta solzi dve mi vstali,
kot iskri v jezeru na licih mi igrali,
ker moja mlada leta, mladosti moje vek,
že davno je odnesel divjih časov tek.
Kot senca, ki umre, prešel je mladi sen,
kot belih mest odraz, v dno jézera vtopljen,
tako kot zadnja misel, mrtvih zadnji vzdih,
tako kot njih ime, kot davnih bojev vik,
žar severnih noči, ugasle luči v njih,
razbite harfe glas, razdrte strune krik,
kot zgodbe davnih dni, ugasle zvezde sij,
pot padle deklice, kot ljubic mrtve oči,
kot grob pozabljeni, kot padec večnosti,
plaména ugasli dim, kot zvona vlití jèk,
spév mrtvega laboda, kot izgubljeni raj –
to moja je mladost!

VAŽNO!

BREZPLAČNO PREJME NA ZAHTEVO VSAK
NAROČNIK PO PORAVNAVNI RAČUNA ZA KNJI-
GO K. H. MACHA: MAJ UMETNIŠKO SLIKO
OČETA NAŠE PISANE BESEDE PRIMOŽA TRU-
BARJA. PRAVICO DO PODOBE IMAJO LE ONI,
KI SO KNJIGO NAROČILI NARAVNOST PRI
BIBLIOFILSKI ZALOŽBI, LJUBLJANA, POD TUR-
NOM 5. ALI PA PO NJEJ POOBlaščenem ZA-
STOPNIKU.

Tedaj je luna blede z néba posvetila
in kost in moje lice še bolj pobelila.

»Oblaki vi, ki vetra piš vas v daljo žene,
zemljó objemate s skrivnostnimi rokami,